Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Sciences

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 8, Sayı: 52, Haziran 2021, s. 313-351

ISSN: 2149-0821 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/SOBIDER.51080>

Doç. Dr. Haktan DEMİRCİOĞLU

Hacettepe Üniversitesi, Çocuk Gelişimi Bölümü, hdemircioglu@hacettepe.edu.tr

Arş. Gör. Dr. Esra IŞIK

Hitit Üniversitesi, Çocuk Gelişimi Bölümü, esraisik@hitit.edu.tr

ÇOCUK İHMALİ VE İSTİSMARINA YÖNELİK ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

Özet

Öğretmenler, ihmal ve istismarın erken dönemde fark edilebilmesi, önlenmesi ve gerekli tedbirlerin alınabilmesi noktasında en önemli insan kaynaklarından biridir. Öğretmenlerin görüşlerinin ortaya konmasının, onların ihmal ve istismar ile ilgili olan düşünce ve yaklaşımlarını belirginleştirmeye, dolayısı ile mevcut durumu da görünür kılmaya yardımcı olacağı öngörülmüştür. Bu nedenle, yapılan çalışmada çocuk ihmal ve istismarına yönelik öğretmen görüşlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden durum araştırması türünde olan bu araştırmanın çalışma grubunu Ankara ilinde bulunan okul öncesi, branş ve rehber öğretmenlerinden oluşan 202 katılımcı oluşturmaktadır. Araştırma verilerinin elde edilmesinde araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış ‘Öğretmen Bilgi Formu’ (22 madde) kullanılmıştır. Form katılımcılara elektronik ortamda yayınlanan bir anket aracılığıyla ulaştırılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler içerik analizi yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. İçerik analizi sonrasında elde edilen verilere ilişkin önce kodlar belirlenmiş ve bu kodlardan yola çıkılarak kategoriler elde edilmiş, bu kategorileri tanımlayan öğretmen görüşlerinden alıntılar yapılmıştır. Sonuçta, öğretmenlerin ihmali daha çok fiziksel ve temel ihtiyaçlarının karşılanmaması, cinsel istismarı çocuğu rahatsız eden her türlü dokunuş, fiziksel istismarı çocuğa dayak atma, duygusal istismarı

aşağılama/hakaret etme ve ekonomik istismarı çocuğu çalıştırma şeklinde tanımladıkları görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Çocuk ihmali, istismar, öğretmenler, bilgi, farkındalık.

THE EXAMINATION OF TEACHERS' OPINIONS ABOUT CHILD NEGLECT AND ABUSE

Abstract

Teachers are one of the most important human resources in terms of recognizing and preventing neglect and abuse at an early term and taking necessary precautions. It was predicted that revealing the opinions of teachers would help to clarify their opinions and approaches about neglect and abuse, and thus to make the current situation visible. Therefore, in this study, it was aimed to examine teachers' opinions on child neglect and abuse. In this study, case study type design were used which is one of the qualitative research methods. The sample of the research consists of 202 participants consisting of pre-school, branch and counselor teachers in Ankara. In order to obtain information the research data the semi-structured 'Teacher Information Form' (22 items) was used which developed by the researchers. The form was delivered to the participants through an electronically published questionnaire. The data obtained in the research were analyzed by using the content analysis method. First, codes were determined for the data obtained after content analysis, and categories were obtained based on these codes, and quotations were made from the opinions of teachers defining these categories. As a result, it was observed that teachers defined neglect as not meeting their physical and basic needs, sexual abuse as all kinds of touch that disturbs the child, physical abuse as beating the child, emotional abuse as humiliating/insulting and economic abuse as employing the child.

Keywords: Neglect, child abuse, teachers, knowledge, awareness.

GİRİŞ

Çocuk istismarının varlığı ne yazık ki çağdaş toplumun bir gerçeğidir (Theoklitou, Kabitsis ve Kabitsi, 2012). Çocuklar için tanımlanan ihmal ya da istismar, çocuğu riske atma olasılığı en yüksek olan ve kısa vadede çocuğa en çok zarar veren eylem olarak bilinir (Australian Institute of Health and Welfare, 2018). Avustralya Sağlık ve Refah Enstitüsü tarafından yayınlanan raporda, ulusal olarak duygusal istismar çocuklar için en yaygın ihmal ve istismar türü iken (%48), bunu ihmal (%24), fiziksel istismar (%16) ve cinsel istismar (%12) izlemektedir (Australian Institute of Health and Welfare, 2018).

Fiziksel, duygusal, cinsel çocuk ihmali ve istismarı ile aile içi şiddete maruz kalma, çocukların refahında ve gelişiminde olumsuzluklara ve zorluklara neden olmaktadır (Australian Institute of Health and Welfare, 2018). Gelişimin tüm alanlarına olumsuz etkileri olan çocuk istismarı, özellikle psikolojik ve fiziksel hasarlara (Bülbül, Çakıcı ve Türkkan, 2019) neden olan, çocuk ve mağdurlar açısından büyük yıkımları olan toplumsal bir olaydır. Çocukları dünya çapında korumaya yönelik alınan temel önlemler arasında, çocuklara kötü muamele vakalarının belirlenmesi, bildirilmesi, sevk edilmesi, araştırılması, tedavisi ve takibi yer almaktadır (Ayling, Walsh ve Williams, 2020). Çocukların kendilerini olumsuzluklardan koruyacak yeterliğe sahip

olmaması, çocukların korunabilirliği bağlamında çocuk haklarının önemini vurgulamaktadır (Taşkın, Erdemli ve Güner Demir, 2019). Bu bağlamda aileden sonra çocukların en fazla zaman geçirdikleri kurumlarda bulunan eğitimcilerin ihmal ve istismarı tanılmasına yönelik bilgi ve farkındalık düzeylerine sahip olmaları, gereken müdahalelerin uygun zamanlarda yapılmasına katkı sağlar (Bülbul vd., 2019; Pekdoğan ve Bozgün, 2018; Taşkın vd., 2019). Son zamanlarda, öğretmenlerin ve çocuk bakımı personellerinin çocuklara ulaşma ve çocuk gelişimine yönelik sahip oldukları uzmanlık dolayısıyla istismarı önleme girişimlerinde benzersiz bir konumda olduklarına dair artan bir farkındalık vardır (Rheingold vd., 2015).

İstismarın önlenmesinde en büyük görev başta aileye sonrasında ise eğitimcilere düşmektedir. Nitekim Bronfenbrenner'a (1979) göre, bireyin yaşamını oluşturan çevresi mikro, mezo, ekzo ve makro gibi birtakım sistemlerden etkilenmektedir. Okul öncesi öğretmenleri doğrudan çocuğun mikro (çocukla doğrudan etkileşim) ve mezosistem (ev ve okul arasındaki bağlantılar) üyesidir ve bu bağlamda ihtiyacı olan çocuğu erken bir aşamada tespit edebilir. Egzosistemde ise öğretmen çocuk koruma görevlisinin ortağı olarak çocuk koruma ağının bir ortağıdır ve çocuğun risklerinin ve ihtiyaçlarının değerlendirilmesi için gerekli bilgileri sağlar (Toros ve Tiirik, 2016). Paslı (2017) cinsel istismar olgusunu ekolojik sistem yaklaşımıyla değerlendirdiği çalışmada, cinsel istismar vakalarının açığa çıkmasında ilk sırayı çocuğun annesinin ikinci sırayı ise aynı sistemi (mikrosistem) paylaştıkları öğretmenin aldığını belirtmiştir.

İstismar ve ihmal mağduru olan çocukların sorunlarını açma ve bu sorunların ilerlemeden çözülmesi noktasında öğretmenler önemli bir yere sahiptir (Pekdoğan ve Bozgün, 2018). Başta öğretmenler olmak üzere, okul personelinin şüpheli çocuk ihmal ve istismarı vakalarını bildirmemesi, istismar mağdurlarını erken müdahaleden mahrum bırakabilir ve onları hayatlarının geri kalanında istismar ve ihmalin olumsuz etkilerine maruz bırakabilir (Alazri ve Hanna, 2020). Bu bağlamda görülebilecek olumsuzlukları giderme noktasında ortaya çıkan çocuk koruma eğitimi müdahaleleri, yasa veya politika gereği çocuk istismarı ve ihmalinin bildirimini yapmak zorunda olan profesyonelleri iyileştirmeyi amaçlamaktadır. Eğitimler; farkındalık yaratarak, bilgi ve kaynak sağlayarak, beceriler ve stratejiler geliştirerek profesyonellerin gelişmiş raporlamaya yardımcı olan karar alma süreçlerine katılma yeteneklerini ve istekliliğini değiştirebilir (Mathews, Walsh, Coe, Kenny ve Vagenas, 2015).

İhmal ve istismar olaylarında çocuk, ebeveyn ve öğretmen başta olmak üzere toplumun diğer kesimini oluşturan bireylerin konuya yönelik bilgi ve farkındalık düzeylerinin artırılması vakaların azalmasına katkı sağlayacak büyük bir unsurdur. Çocuklarda olayın ne olduğunun tam anlamıyla anlaşılabilmesi, duruma ilişkin rahatsızlık hissettiklerinde istismarcı tarafından maruz kaldıkları tehdit, ebeveynlerin durumu fark edememeleri gibi durumlar istismarın varlığını ve olumsuz etkilerini sürdürmesine neden olabilir. Olayın doğru bir şekilde gözlenmesi ve fark edilemeyen küçük ayrıntıları görebilmek, vakayı çözümü noktasında sürece önemli bir katkı sağlayabilir. Nitekim Taşkın vd., (2019) öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarı sürecindeki tek sorumluluğunun bildirim olmadığını, bildirim yükümlülüklerinin yanı sıra, öğrencilerle geliştirdikleri güven ve sevgiye dayalı iletişim, çocuk ile ebeveynleri gereken konularda bilgilendirme, ebeveynlere ihmal ve istismara yönelik ceza ve usuller konusunda ulaşmanın ve bu bağlamda gereken bilgi düzeyine sahip olma gibi yükümlülüklerin de öğretmenlerin sorumluluğunda olduğuna değinmiştir.

İstismarın önlenmesine yönelik başarılı bir önleme girişiminin pek çok bileşeninin olduğu ve bu bileşenlerin uyum içerisinde çalışması bağlamında biyoekojik sistemler kuramının duruma

ilişkin çözüm noktasına bütüncül bir bakış açısı kazandırması bakımından oldukça önemli olduğu bilinmektedir (Işık ve Demircioğlu, 2019). Bu bileşenlerin en önemlilerinden olan öğretmenlerin istismara yönelik önleyici çalışmalar içerisinde olmalarında konuya ilişkin sahip oldukları donanımın önemli olduğu görülmektedir (Donat Bacioğlu ve Kaya, 2020). Bu donanımı oluşturan öğretmenlerin gereken düzeyde sahip oldukları bilgi/becerilerin yanı sıra, benimsedikleri değerler ve etik de çocukların refahını artırmada önemli bir role sahiptir (Toros ve Tiirik, 2016). Yapılan araştırmalarda öğretmenlerin gereken bilgiye sahip olmaları ve istismardan şüphelenme durumunda bazen bildirimde bulunmadıkları görülmektedir. İhmal ve istismarın bildirilmesi çoklu faktörlerle ilişkili karmaşık bir durum olduğundan, faktörlerin arasındaki etkileşimlerin değerlendirilmesi önemlidir (Alazri ve Hanna, 2020). Yapılan çalışmalarda öğretmenlerin istismarın bildirim konusunda farklılaştıkları görülmektedir. Ayeş Aslan ve Çelik (2020) tarafından yapılan çalışmada araştırmaya katılan okul öncesi dönem öğretmenlerinin neredeyse tamamına yakını, istismardan şüphelenilmesi durumunda bildirim noktasında sorumlu olduklarını düşündüklerini ve bildirimlerin yapılmasında ilk sırayı sağlık müdürlüğünün aldığı bilgisini paylaşmışlardır. Buna karşın Kiye ve Pişkin (2020) tarafından yapılan çalışmada, araştırmaya katılan öğretmenlerden sadece yarısından daha azı istismarı bildirmekle yükümlü olduklarını ifade etmişlerdir. Toros ve Tiirik (2016) bazı okul personellerinin bildirimde bulunmanın mesleki sorumluluk kapsamında olmadığını tespit etmiştir.

Kanayan bir toplumsal yara olan ihmal ve istismar vakalarının önlenbilmesinde; sahip olunan bilgi düzeyi, geliştirilen farkındalık ve bildirimde bulunmaya yönelik ikilemde kalınan durumlarda bildirim yükümlülüğü bilincinin baskın gelmesi, ebeveynlerin göremediği ya da bildirimde bulunmak istemedikleri vakalara yaklaşımda mağdur çocuğun karanlıkta kalan hayatına uzanan bir el olması nedeniyle önemli bir konumda olan öğretmenlere ulaşılmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Bu amaçla çalışmada, öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarına yönelik görüşlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın öğretmenlerin konuya ilişkin mevcut bilgi düzeylerini ortaya koyması, tespit edilen eksiklikler kapsamında konu ile ilgili çalışan uzmanlara yol göstermesi bakımından literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Çocuk ihmal ve istismarına yönelik öğretmen görüşlerini incelemek amacıyla yapılan bu çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden durum araştırması modeline göre tasarlanmıştır. Durum araştırması; gerçek yaşamın, güncel bağlamın ya da ortamın içindeki sosyal bir durum ya da olayın araştırılmasını ve açıklanmasını gerektiren çalışmalardır (Berg, 2004; Yin, 2009).

Çalışma Grubu

Çocukların yaşamlarında ebeveynlerinden sonra önemli bir yere sahip olan öğretmenlerin araştırmanın çalışma grubunu oluşturmaya karar verilmiştir. Bu kapsamda, Ankara ilinde bulunan okul öncesi, branş ve rehber öğretmenlerinden oluşan 202 katılımcı araştırmanın çalışma grubunu oluşturmuştur.

Çalışma grubunda yer alan öğretmenlerin bazı özelliklerine göre dağılımlarına bakıldığında %78,7'sinin kadın, %21,3'ünün erkek olduğu; %11,9'unun okul öncesi öğretmeni, %21,3'ünün

branş öğretmeni ve %66,8'inin rehber öğretmen olduğu; %37,6'sının 41 ve üstü, %20,3'ünün 31-35 yaş aralığında, %17,3'ünün 36-40 yaş aralığında, %12,9'unun 26-30 yaş aralığında ve %11,9'unun 21-25 yaş aralığında olduğu; %66,8'inin herhangi bir idari görevde bulunmadığı, %32,7'sinin ise -öncesinde ya da halen- idari bir görev aldığı; %23,8'inin en az 21 yıldır çalıştığı, %20,8'inin 6-10 yıl arasında, %19,8'inin 16-20 yıl arasında, %18,3'ünün 11-15 yıl arasında, %10,9'unun 1-5 yıl arasında ve %6,4'ününse 1 yıldan az çalıştığı görülmektedir.

Verilerin Toplanması

Araştırma verilerinin elde edilmesinde araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış 'Öğretmen Bilgi Formu' kullanılmıştır. Araştırma konusuna yönelik kapsamlı literatür taraması yapılarak oluşturulan 22 maddelik form, katılımcıların demografik bilgileri ile çocuk ihmal ve istismar konusundaki bilgi düzeyleri, bildirim yükümlülükleri ve yasal sürece ilişkin birtakım sorulardan oluşmaktadır. Hazırlanan form konu ile ilgili deneyimli bir uzmandan geri bildirim alınarak revize edilmiş ve nihai haline kavuşturulmuştur.

Form katılımcılara elektronik ortamda yayınlanan bir anket aracılığıyla ulaştırılmıştır. İnternet üzerinden katılımcılara ulaşmanın yöntem olarak zaman tasarrufu, kısa sürede daha geniş bir kitleye ulaşma ve katılımcıların görüşlerini daha rahat ifade edebilmeleri bağlamında faydalı olduğu düşünülmektedir.

Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler içerik analizi yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Konu edilen sorunu anlamak, çözüm bulmak veya gerçeği ortaya koyma, belge içeriklerinin çözümlendiği içerik analizi ile mümkündür (Muşmal ve Gürbüz, 2018). Çalışmada elde edilen veriler araştırmacılar tarafından önce kodlanmış arkasından da kodlar üzerinden kategoriler elde edilmiştir. İlk etapta araştırmacılar ayrı ayrı kod oluşturma ve kategori belirleme işlemini gerçekleştirmiş, sonrasında bir araya gelen araştırmacılar tarafından oluşturulan kodlar ve temalar karşılaştırılmış, değişiklik yapılması gereken yerlerde uzlaşa sağlanmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde öğretmenlerin çalıştıkları kurumda ihmal ya da istismarla karşılaşma durumunda izledikleri süreç, ihmal ya da istismar mağduru çocuklara yaklaşım, mevcut kanun ve yaptırımlara yönelik görüşleri, ihmal ve istismara neden olan risk faktörlerine yönelik görüşleri, ihmal, fiziksel, duygusal, cinsel ve ekonomik istismarı nasıl tanımladıkları ile ihmal ve istismar bildiriminden vazgeçiren etkenlere yönelik sorulan sorulara verdikleri yanıtlar kategori ve kodlar frekanslarla birlikte tablolarda sunulmuş ve katılımcılardan alıntılara yer verilmiştir.

Tablo 1. Çalıştığı kurumda çocuk ihmal ve istismarı ile karşılaşan öğretmenlerin duruma yönelik izledikleri süreç

Kategori	Kod	f
Kurumlara Bildirim	Emniyet Müdürlüğüne bildirim	32
	Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğüne (AÇSHİM) bildirim	31
	Cumhuriyet Savcılığına bildirim	7
	Çocuk İzlem Merkezlerine bildirim	7
	Milli Eğitim Müdürlüğüne bildirim	2
Çocuk Odaklı	Çocukla görüşme	15

İşlemler	Çocuğun el yazısı ile ifadesini alma	3
Aile Odaklı İşlemler	Aile ile görüşme	29
	Ev ziyareti	3
Okul Odaklı İşlemler	Okul yönetimi ile işbirliği yapma	18
	Okul rehberlik servisi ile işbirliği	7
	Diğer öğretmenlerle işbirliği	5
Diğer İşlemler	Konu ile ilgili tutanak tutma	8
	Psikolojik destek sağlama	5
	İstismar edilen grubu bilgilendirme	2
	Danışmanlık tedbiri uygulamaları el kitabını uygulama	2
	Psikiyatriste yönlendirme	1

Tablo 1’de öğretmenlerin çalıştığı kurumda çocuk ihmal ve istismarı ile karşılaşmaları durumunda izledikleri sürece ilişkin verdikleri yanıtlar incelendiğinde; öğretmen görüşlerinin kurumlara bildirim, çocuk odaklı, aile odaklı ve okul odaklı işlemler ile diğer işlemler olmak üzere 5 kategoride toplandığı görülmektedir. Kurumlara bildirim kategorisinde öğretmenlerin çoğunluğu emniyete (f=32) ve AÇŞİM’e bildirimde (f=31) bulunacaklarına/bulunduklarına dair görüş belirtirken, çocuk odaklı işlemler kategorisinde çocukla görüşme (f=15), aile odaklı işlemler kategorisinde aile ile görüşme (f=29), okul odaklı işlemler kategorisinde okul yönetimi ile işbirliği yapma (f=18) ve diğer işlemler kategorisinde konu ile ilgili tutanak tutma (f=8) en fazla belirtilen görüş olmuştur.

Bulgulara ilişkin öğretmen görüşlerinden bazılarını aşağıda yer verilmiştir.

İlk aşamada öğrenci ile bireysel görüşme yaptım ve öğrencinin kendi el yazısı ile ifadesini aldım. Ardından öğrenciye süreç hakkında bilgi vererek kendi faydası için bu sürecin yaşanması gerektiğini açıkladım. Ardından okul müdürü ile durumu paylaştım. Ardından bağlı bulunduğum milli eğitim müdürlüğüne yazılı olarak durumu bildirip gereğinin yapılmasını istedim. Süreç benden çıktı. (K.61)

RAM’da çalışıyorum. Çalıştığımız bölgede rehber öğretmeni olan okullarda rehber öğretmenler duruma müdahale ediyorlar. Rehber öğretmeni olmayan okullar ise bize, yani RAM’a başvuruyor. Bazı durumlarda rehber öğretmeni olan okullara da destek sunuyoruz. Şimdiye kadar 3-4 olaya kendim birebir dahil oldum. Okullarda okul yönetimleri istismarla ilgili açık deliller olsa da olayı saklama ve ilgili kurumlara bildirme olaylarını rehber öğretmene bırakma eğilimindedir. Ben de dahil olduğum vakalarda öğrenci ve gerekiyorsa öğretmenlerle görüştim. Öğrenci ile ilgili görüşmelerde sürecin bundan sonra nasıl işleyebileceği ile ilgili bildirimlerde bulundum. Bu durumun kendisinin suçu olmadığını aktarmaya çalıştım. Öğrenci görüşmeleri sonrasında da rapor tutarak ilgili birimlere bildirimlerde bulundum. (K.99)

Aileyi ikna edemedim. (K.105)

Ailelerin ihmal ettiği durumlar oldu velilerle bu durum konuşuldu gerektiğinde evlerine ziyarette bulundum ta ki durum düzelinceye kadar. (K.118)

Yönetici ve ailesine bilgi verdim, öğrenciye bireysel danışmanlık hizmeti verdim ve çocuk ve ergen psikiyatrisine yönlendirdim. (K.98)

Kolluk kuvvetlerini bilgilendirdim. İstismarla ilgili sürecin başlaması için yapılması gerekenleri yerine getirdim. (K.130)

Tablo 2. Çalıştığı kurum bazında ihmal ve istismara uğrayan çocuklara yaklaşım konusunda öğretmenlerin görüşleri

Kategori	Kod	f
Yüksek Yararı Gözetken Yaklaşımlar	Bilinçli ve profesyonelce yaklaşım	86
	Duyarlı yaklaşım	43
	Çocuğa olumlu, şefkatli ve sağlıklı yaklaşım	19
	Çocuğun iyi olma halini göz önünde bulunduran yaklaşım	15
	Çocuğun beyanı esas alınan ve gizlilik ilkesi odaklı yaklaşım	14
	Yasal prosedürün uygulanmasını gözetken yaklaşım	10
	Bilgilendirici ve destekleyici yaklaşım	9
	Rehberlik servisi aracılığıyla ilgili birimlere ulaşma	4
Yüksek Yararı Gözetmeyen Yaklaşımlar	Olayın ört-bas edilmesi	59
	Olayın görmezden gelinmesi	41
	Hatalı ve yetersiz/eksik destek	26
	Profesyonel olmayan şekilde yaklaşım	22
	Yasal zorunluluktan dolayı bildirimde bulunulması	14
	Bildirim konusunda çekimser davranma	14
	Yasal bildirimde bulunmadan kurum ve aile içerisinde olayın çözülmesi	13
	Sorumluluktan kaçma	11
	Meraklı yaklaşım (olayın çocuğa defalarca anlattırılması)	9
	Gizlilik ilkesine uymama	8
	Sorumluluğu okul rehber öğretmenine yükleme ve geri çekilme	7
	Çocuğun başka okula gönderilmesi	5
	Şüpheli yaklaşılması (Olayın doğruluğundan emin olamama)	4
	Panik olma	4
	Olayın normalleştirilmesi	2
	Koruma altına alınan kurumlara güvensizlik	2
Yönetimin Doğrudan Çocuğa Yaklaşımı	Çocuğa dışlayıcı yaklaşılması	11
	Çocuğa inanılmaması	11
	Acıma duygusuyla yaklaşılması	9
	İstismarın gerekçesinin çocuğa yüklenmesi	3
	İstismara uğrayan çocuktan normal davranmasının beklenmesi	2
	Göstermelik çözümler uygulanması	1

Tablo 2 de görüldüğü gibi çalıştığı kurum bazında ihmal ve istismara uğrayan çocuklara yaklaşım konusuna yönelik öğretmenlerin görüşleri incelendiğinde; yüksek yararı gözetken yaklaşımlar, yüksek yararı gözetmeyen yaklaşımlar ve yönetimin doğrudan çocuğa yaklaşımı olarak öğretmen görüşleri 3 kategoride ele alınmıştır. Yüksek yararı gözetken yaklaşımlar kategorisinde bilinçli ve profesyonelce yaklaşım (f=86), yüksek yararı gözetmeyen yaklaşımlar kategorisinde olayın ört-bas edilmesi (f=59) ve yönetimin doğrudan çocuğa yaklaşımı kategorisinde çocuğa dışlayıcı yaklaşılması ve çocuğa inanılmaması (f=11) en fazla belirtilen görüş olmuştur.

Bulgulara ilişkin öğretmen görüşlerinden bazılarına aşağıda yer verilmiştir.

Öncelikle onların kendilerini suçlu hissetmelerine izin verilmemelidir ve mutlaka bir uzman rehberliğinde olay sorulmalıdır. Olay sorulurken de aile bireylerinden birinin olmamasına özen

gösterilmelidir ki çocuk utanıp, çekinip gizlemesin ve ailenin de özellikle durumuna göre (olayın üstünü kapatmaya çalışma, olayı kendi içlerinde çözme çabası, olayda bulunan suçlularla iletişim halini devam ettirme vs.) çocuk koruma altına alınmalıdır. (K.27)

Çocuğun beyanı dikkate alınarak, yaşadığını ifade ettiği olayın gerçekliği araştırılmadan, makul şüphe uyandıysa gerekli işlem başlatılmaktadır. (K.82)

Gizliliğe dikkat edilerek, çocuk beyanı esas alındı. Ortaokul kademesinde, okul dışında yaşanan olayda sınıf rehber öğretmeni ve okul müdürü dışında diğer çalışanlarla paylaşılmadı. Onlar da özel görüşmelerin dışında, bu konuyu gündeme getirmeyip öğrenciye her zamanki gibi davrandılar. (K.100)

Önceki yıllarda özellikle gizleme eğilimi hakimken son yıllarda yapılan farkındalık çalışmaları ile sorumluluk bilinci ile yaklaşılmakta, süreç öğrenci ve aileye destek olarak yürütülmektedir. (K.110)

Benim çalıştığım tüm kurumlarda ihmal ve istismar kabul edilemez ve müsamaha gösterilemez olarak algılanmaktadır. Adli bildirim sürecinden sonra ihmale veya istismara uğrayan çocuğa diğer çocuklardan farklı yaklaşılmaz, olay hakkında konuşulup çocuk travmatize edilmez, normal hayatına adapte olabilmesi için yardım edilir. (K.190)

İhmal ve istismar durumları görmezden gelinmektedir. (K.59)

Bana dokunmayan yılan bin yaşasın üslubu. (K.79)

Korkarak, bana etkisi ne olur düşüncesi ile yaklaşılmakta ve sorumluluğu üstüne almamaya çalışılmaktadır. Ama çocuk suçlu görülmeyle desteklenmektedir de. (K.60)

İnanmazlar, üstünü kapatmak isterler. Bazen defalarca birçok kişiye anlattırıp daha çok travma yaşamalarına ve olayın manipülasyona uğramasına neden olurlar. (K.83)

İş yükünün fazla olabileceği başlarına is alacaklarından korkmaları vs. gibi sebeplerden dolayı genelde üstü kapatılmakta, sümen altı edilmekte. Ayrıca öğretmenlerin ve idarecilerin ne yapacaklarını bilmemelerinin bu durumda etkili olduğunu düşünüyorum. Hatta demek ki kız da istemiş hocam diyerek öğrenciyle ilgili hiçbir işlem yapmak istemeyen idarecim de olmuştu. (K.156)

Ne kadar bu konuda çalışsak da eğitimler alsak da meslektaşlarımızın çoğunun bu konuda soğukkanlılığını koruyamadığını ve öğrencileri sorguladığını şahit oluyorum. Bildirimde bulunmaktan çekindiğini görüyorum. Bildirimde bulunduktan sonra da okul içinde bu çocukları görmezden gelenleri de gördük ne yazık ki. Yeterli psikolojik desteği sağlayamadığımızı düşünüyorum. (K.93)

İhmal ve istismara uğrayan çocuğa öncelikle herkes güven duymamakta ya yalan söylüyorsa bizim başımıza neler gelir tutumu ile yaklaşmaktadır. Okul idaresi baskın ve sürecin nasıl işlemesi gerektiğini bilen, direnen öğretmenler görmedikçe bu olayın üstünü kapatmak istemekte öğrenciye ve bilgisi olan öğretmenlere yön ve yol gösterici olarak davranmamaktadır.; süreç yaşandıktan sonra herkes kafa karışıklığı yaşamakta, sonrası travmayı tüm paydaşlarla yönetme becerisini gösterememektedir. (K.130)

Genellikle bu durumda kimse olaya dâhil olmak istemeyip tutanaklara imza atmakta dahi tereddüt etmektedir. (K.52)

İstismara uğrayan çocuğa çoğu durumda şüpheyle yaklaşıyor. Bu durumun bir şekilde öğrenilmesi ya da çocuk tarafından bizzat ifade edilmesi zaten çocuk için büyük bir ikinci travma. Ancak bazen rehber öğretmenler bile durum karşısında çok kaygılanıyorlar. Hele okul müdürleri ve öğretmenlerde bu kaygı çok daha fazla oluyor. Mesela gittiğim bir köy okulunda başkalarından bir öğrencinin istismara uğradığını öğrenmişler. Öğretmenlere hangisinin çocukla iletişiminin iyi olduğunu sordum. Birkaç öğretmen çocukla iletişimlerinin iyi olduğunu söyledi. Onlara çocukla bu sorunla ilgili görüşüp görüşmediklerini sordum ve asla konuyu bile açmadıklarını belirttiler. Bir tanesi 'bana anlatacak gibi oldu ama hemen konuyu değiştirip uzaklaştırdım' dedi. Neden diye sorduğumda bunu kaldıramayacağını vs. belirtti. Kısaca kimse okulda çocuğun ruhuna dokunmamış şimdiye kadar. Maalesef çocukta kendine yakın bulduğu biri yerine bir yabancıya, yani bana anlatmak zorunda kaldı. Bu öğretmenler kendi çocuklarının başına böyle bir şey geldiğinde onlara sarılıp, onları dinlemeyecekler mi? (K.99)

Maalesef meraklı yaklaşımlar sergilenmekte. Çocuğa olay anlattırılmaya çalışılmaktadır. Bu duruma engel olmak istesek de okul idaresinin bu meraklı tavrına engel olamıyoruz her zaman. (K.32)

Tabi en başka özellikle müdürler kurum itibarı kaygısıyla bildirme konusunda çekingen davranıyorlar ama yine de bildiriliyor. Çocuğa ise genelde acıyarak yaklaşıyorlar. (K.85)

Çocuklar uzmana yönlendirilmiyor. Gereken yardım işin ehli tarafından verilmiyor. Destek eğitim uzun soluklu devam etmiyor. (K.96)

Bütün MEB okullarında ilk tepki başımız belaya girmesin aman! Olaya nasıl yaklaşılaacağı, resmi işlemlerin neler olduğu konusunda hem idareciler hem rehberlik öğretmenleri çok bilgisiz ve panik olunuyor. Danışmanlık tedbiri il formatörüüyüm birçok vaka da meslektaşlarım beni arıyorlar ne yapalım diye. (K.101)

İhmal ve istismar vakalarında ne yazık ki önce kurum kendi olayı kapatmaya çalışıyor, iş içinden çıkılmaz bir hal almışsa ilgili birimlere yönlendiriliyor. (K.114)

Olumlu değil yaklaşımlar. Bu tür durumların kurum adına zarar vereceğini, okulun kötü bir imaja sahip olacağına inanıyorlar. Bu öğrencilerle ilgilenmek yerine bunların duyulmamasını ve öğrencilerin gitmesini istiyorlar. Ancak yasal düzenlemeler nedeni ile bildirmek zorunda olunmasına karşı koyamıyorlar. Çocuğun zararı değil, okulun zararı önemseniyor. (K.128)

Ucube gibi. Sorunlu problemleri görülmekte dedikodusu yapılmakta. (K.155)

Devlet okullarında olay kapatılmaya, öğrenci başka bir okula gönderilmeye çalışılıyor. Zaten çoğu zaman ensest olduğu için tıkanıyoruz. (K.105)

Dikkate alınmıyor. Çocuklardan cüzzamlı gibi kaçıldığını düşünüyorum. (K.15)

Daha çok acıma ve koruma hissiyle yaklaşım oluyor. Her durumda zarar görenin çocuk olduğu fikri hâkim. (K.90)

Çocuğun beyanına karşı şüphe ile yaklaşıyorlar. Resmi süreci başlatmak istemiyorlar. (K.177)

Gözü ard ediliyorlar. Akademik olarak pek bir beklentileri olmuyor. (K.191)

Tablo 3. Mevcut kanun ve yaptırımlara yönelik öğretmenlerin görüşleri

	Kategori	Kod	f
Mevcut Kanun ve Yaptırımlar Yeterli	Kanun ve yaptırımlar	Kanunların yeterli olması	5
		Bildirim zorunluluğunun olması	2
		Kanunların çocukları korumaya yönelik olması	2
		İstismara müdahale bağlamında birçok kurumun sorumlu olması	1
Mevcut Kanun Yaptırımlar Yeterli Değil	Uygulamalardaki Aksaklıklar	Uygulamaların kanunlara uygun yapılmaması	15
		Çocukların süreçte yıpratılması	6
		Aile içi istismar olaylarının denetlenmemesi	5
		İyi hal indiriminin olması	4
		Davaların çok uzun sürmesi	2
		İhbara rağmen geç müdahalede bulunulması	2
		Olayların görmezden gelinmesi nedeniyle istismarcının ceza almaması	2
		Sindirilen çocukların susması/ifadelerini değiştirmesi	2
		Çocuğun mağdur olduğu ortamın değiştirilmemesi	1
		Rızası var mevzusu	1
		Rıza yaşı	1
		İstismarcının tedavi/rehabilite edilmemesi	4
	Eksiklikler	Önlemeye yönelik programların yetersiz olması	4
		Hâkimlerin yeterli bilgiye sahip olmaması	2
		Kanun ve yaptırımların yüzeysel olması	1
		Mağdura yönelik rehabilite amaçlı uygulamaların eksikliği	1
		Çocuk izlem merkezlerinin aktif olmadığı yerlerin olması	1
		Koruma altına alınan kurumdaki personele güvensizlik	3
	Güven İhtiyacı	İhbarı yapanın korunmaması	3
		Bildirim yapanla istismarcının mahkemede karşı karşıya getirilmesi	2
		İstismarcının çalıştığı kurumun kontrol edilmemesi	1
		Herşeye rağmen istismara uğrayan çocuğun ailesinin yanında kalmasının esas alınması	1
		Cezaların yeterince caydırıcı ve ağır olmaması	62
	Mevcut Cezalar	Toplum nezdinde damgalayıcı cezanın olmaması	2

Tablo 3'te mevcut kanun ve yaptırımlara yönelik öğretmenlerin görüşleri incelendiğinde; öğretmen görüşlerinin mevcut kanun ve yaptırımlar yeterli ve yeterli değil temaları altında toplandığı görülmektedir. Mevcut kanun ve yaptırımları yeterli bulan öğretmenlerin görüşlerinde, kanunların yeterli olması (f=5) en çok bildirilen görüş olmuştur. Mevcut kanun ve yaptırımları yeterli bulmayan öğretmenlerin görüşlerinin; uygulamalardaki aksaklıklar,

eksiklikler, güven ihtiyacı ve mevcut cezalar olmak üzere 4 kategoride toplandığı görülmektedir. Uygulamalardaki aksaklıklar kategorisinde öğretmenlerin çoğunluğu uygulamaların kanunlara uygun yapılmamasına (f=15) dair görüş belirtirken, eksiklikler kategorisinde istismarcının tedavi/rehabilite edilmemesi (f=4), güven ihtiyacı kategorisinde Koruma altına alınan kurumdaki personele güvensizlik (f=3) ve mevcut cezalar kategorisinde Cezaların yeterince caydırıcı ve ağır olmaması (f=62) en fazla belirtilen görüş olmuştur.

Bulgulara ilişkin öğretmen görüşlerinden bazılarını aşağıda yer verilmiştir.

Kanunlar yeterli ancak suçun bildirilmesi ve cezaları uygulayanlarla ilgili farklılık ve eksiklerin olduğunu düşünüyorum. (K.95)

Yeterli değil. Toplumsal olarak bilinçlenmede çok büyük eksiklik var. Bu anlamda toplumsal farkındalık artırılmalı ve üstü olayların üstünün kapatılması önlenmelidir. Ayrıca yasal süreci yürüten görevliler bile olayın gerçekliği konusunda kuşku duymaktadır. Bu durum çok doğaldır. Olay gerçekleştikten sonra her türlü müdahale güçtür. Önemli olan önleyici çalışmalarla yaşanan durumların önüne geçmek olmalıdır. Mesela mahremiyet eğitimi almamış ve çocuğunu korumayı bilmeyen kişilere eğitim verilmeli, evliliğin şartı olarak gösterilmelidir (kan tahlili gibi) (K.38)

Kanunlar çocuk haklarını korumaya yönelik. (K.106)

Kanunlar yeterli olabilir belki ama uygulamada büyük sorunlar var. Örneğin bildirimde bulunduğum, aynı gün müdahale edilmesi konusunda aciliyet olduğunu söylediğim bir vakada aile ve sosyal politikalar il müdürlüğü görevlileri 3 gün sonra olaya müdahale etti. 3 gün boyunca çocuk istismarcısıyla aynı evde yaşamaya devam etti! Yine başka bir çalışma kapsamında bir gün aile ve sosyal politikalar il müdürlüğünde görevli personele eğitim vermeye gitmiştim. Onlardan bu gibi durumlarda ASDEP gibi tecrübesiz personellerin sahaya sürüldüğünü, tecrübeli olanların ise büyük oranda idari görevler yaptıklarını üzülerek öğrenmiştim. (K.99)

Çocuğun yaşama korunma ve güvenlik hakları açıkça belirtilmiş ve de bildirim yükümlülüğü açık şekilde belirtiliyor. (K.25)

Kanunlarla birlikte, kanunları uygulayıcıların ve toplumun da bu durumdaki bireylerle empati yapabilmesi, üzerine düşen sorumlulukları yerine getirmek için gönüllü olması gerektiği ve ne olursa olsun, temel amacın bireyi korumak, desteklemek olduğu unutulmamaları gerekmektedir. (K.137)

Duyduklarımız o kadar çok ki kimse önlenmesi için önlem almıyor. Sadece cezai yaptırım var oda çocuk istismara uğradıktan sonra. (K.6)

Kanunların uygulanma süreci ve sonuçları caydırıcı, rehabilite edici bir şekilde olmadığı için yeterli değil (K.45)

Mahkemelerin kararları çok değişkenlik göstermektedir. Özellikle rızası var mevzu neye göre kime göre olduğu açık değildir. (K.52)

Yeterli değil çünkü her geçen gün artarak devam ediyor. Yeterli olsaydı şimdiye kadar işe yaramış olması gerekirdi. Ayrıca sorun kanunda yer alan şekli değil uygulanan şekli. Yani uygulamanın pek kanuna uygun yapıldığını düşünmüyorum. (K.61)

Delil yetersizliğinden çocuk vakada ceza almadan sanıkların bırakıldığına şahit oldum. (K.80)

Kanunlar, yoruma çok açık. (K.108)

Çocukların ifade alınması sürecinin yıpratıcı olduğunu düşünüyorum. Ayrıca bu süreçte rehber öğretmenin hedef gösterilmesi de ciddi bir güvenlik sorunu oluşturmaktadır. (K.102)

Özellikle bildirim sürecinden sonra çocuk ifadesi alınırken hem eğitimli kişilerle muhatap olamıyor hem de herkese yaşadığı durumu anlatmak zorunda kaldığı için çocuk defalarca aynı şeyi yaşamış gibi oluyor. Yaptırımlara gelince istismar ve ihmal eden kişiler için çok hafif, caydırıcı nitelikte değil. (K.159)

Adli ya da eğitsel danışmanlık tedbiri olan öğrencilerin tamamı elbette sosyal hizmetlere yönlendirilemez ancak aileleri ile kaldıklarında ailelere yönelik gelişimsel bir çalışma yürütülmemektedir. (K.100)

MEB ve okullar bu konuda profesyonel bir yaklaşım sergileyemiyor. İdareciler yetkin değil. Rehber öğretmenler doğal olarak korkuyorlar. Bir bütün olarak ele alınmalı ve eğitimler verilmeli. (K.101)

Çocuklar genellikle aile içinde istismara uğruyor ve çocuk genelde ailesinin yanında kalmaya devam ediyor, sosyal hizmetlere başvurulduğunda çocuğun güvenliği açısından daha iyi olup olmadığına emin olamıyorsunuz. (K.119)

Çocuk koruma altına çoğu zaman alınmamakta, alındığında onu hayata bağlayıcı durumunu normalleştirerek hayata tutunmasını sağlayıcı rehabilite çalışmaları yeteri düzeyde yapılmamaktadır. Koruması gereken kurumlarda da yeterince güvende olmadıkları malum. (K.133)

Süreçte öğretmen kesinlikle devlet korumasına alınmalı ve asla idarecilerin baskısı altında korkmasına, caymasına izin verilmemeli. Olayı kapatmaya çalışan tüm yetkililer muhakkak görevden uzaklaştırılarak gerekli cezayı almaları sağlanmalı. (K.27)

İdam vs. değil, alınlarına soğuk damga basılmalı sokağa çıkmaya yüzleri olmamalı diye düşünüyorum. Çocuk hayatı boyunca bunun izini taşıyorsa istismarcı da taşımalı. (K.90)

Cezalar bence yeniden gözden geçirilmeli. İstismarcısıyla evlendirilen çocuklar duyuyoruz haberlerden. Adil değil bunlar (K.164)

Aile içinde yapılan ihmaller denetlenmiyor, ceza yok. (K.4)

Kısasta hayat vardır. (K.7)

Caydırıcı olması gerekir. Fakat caydırıcı cezaların verildiği bir ülkede yaşamıyoruz. (K.46)

Zaman içinde yaptırımlardaki caydırıcılık arttı. Fakat önemli olan yaptırımdan ziyade bilinçlendirme, bilgilendirme ve kendini koruma becerisini kazandırmak diye düşünüyorum. (K.136)

Ülkemizde basın yolu ile gördüğümüz olaylarda bu suçu işleyenlere yeterli etkili ceza verilmediğini düşünüyorum. Çünkü bu olayların azalması hatta hiç olmaması gerekirken giderek arttığını görüyoruz. (K.68)

İşin garip tarafı ne kadar hapis cezası verilirse verilsin olmuyor. İnsanları caydırmıyor. Bana göre tek çözüm idamın gelmesi. (K.30)

Tablo 4. İhmal ve istismara neden olan risk faktörlerine yönelik öğretmenlerin görüşleri

Kategori	Kod	f
Çocuktan Kaynaklı Risk Faktörleri	Çocuğun engelli olması (fiziksel ve/veya zihinsel)	7
	Çocuğun savunmasız olması (ses çıkaramaması)	6
	Arkadaş tercihleri	5
	Çocuğun yaşı	4
	Çocuğun daha öncesinde de istismara maruz kalmış olması	4
	Çocuğun mizacı	4
	Kendini ifade etme becerisinden yoksun olması/özgüven eksikliği	4
	Çocuğun cinsiyeti	2
	Sevgi eksikliğini gidermeye çalışması	2
Ailevi Risk Faktörleri	Ekonomik yetersizlikler	78
	Eğitim eksikliği/cehalet	74
	Aile yapısı	52
	Aile içi iletişimsizlik	41
	Çocuğa mahremiyet eğitiminin verilmemesi	27
	Ebeveynlerin psikolojik sorunlarının olması	25
	Ebeveyn(ler)in madde kullanması	24
	Ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları	23
	Ebeveynin istismar geçmişinin olması/travmatik olaylara maruz kalması	11
	Aile içi şiddet	11
	Çocukların yeterince denetlenmemesi	10
	Ebeveyn yetkinlik ve problem çözme becerilerinin olmaması	8
	Çocuk sayısının fazla olması	6
	İstenmeyen çocuk olması	5
	Anne-baba olmaya hazır olunmaması	4
	Çocukların birey olarak görülmemesi	3
	Ailenin (istismar durumunda) yasal haklarını bilmemesi	2
	Çocuğun çalıştırılması	2
	Çocuğun gereksinimlerinin zamanında karşılanmaması	1
Çevresel Risk Faktörleri	Medya/Sosyal medya	30
	Toplumun eğitim eksikliği/cehalet	19
	Sosyal çevrenin güvensiz olması	16
	İstismara yönelik kanun ve yaptırımların yetersizliği	13
	İstismarı önleyici çalışmaların eksikliği	12
	Cinselliğe yönelik kültürel bakış	9
	Çevredeki insanlara aşırı güven duyulması	9
	Toplumsal cinsiyet ayrımcılığı	8
	Toplumsal/kültürel yozlaşma	6
	Göçmen çocuklar	3
	Değerler eğitiminin yeteri düzeyde verilmemesi	2
	Olayın normalleştirilmesi	2
	Sokak çocukları	2
	Toplumdaki yanlış kültürel inanışlar	1
	Akran zorbalığı	1
	Duyarsızlık	1
	Toplu taşımanın güvensiz olması	1

Tablo 4'te ihmal ve istismara neden olan risk faktörlerine yönelik öğretmenlerin görüşleri; çocuktan kaynaklı risk faktörleri, ailevi risk faktörleri ve çevresel risk faktörleri olarak 3 kategoride ele alınmıştır. Çocuktan kaynaklı risk faktörleri kategorisinde çocuğun engelli olması (f=7), ailevi risk faktörleri kategorisinde ekonomik yetersizlikler (f=78) ve çevresel risk faktörlerinde medya/sosyal medya (f=30) en fazla belirtilen görüş olmuştur.

Bulgulara ilişkin öğretmen görüşlerinden bazılarına aşağıda yer verilmiştir.

Parçalanmış aile; Zihin engeli olan çocuklar; Eğitimsizlik. (K.139)

Yanlış ebeveyn tutumları, anne babası tarafından terk edilme, parçalanmış veya boşanmış aile, yalnızlaşmış veya dışlanmışlık duygusu, çocukta özür veya engel durumu, TV, internet ve sosyal medya, alkol ve madde bağımlılığı, sosyal uyum, ekonomik yetersizlik vs. vs. (K.189)

İhmal edilen çocuklar genelde kalabalık aile çocukları; ekonomik yetersizliğe rağmen çok fazla sayıda çocuk sahibi olan cahil aileler. (K.5)

Her şeyden önce Garibanlık bence çoğu istismara uğrayan çocuğun ailesi maddi yönden dezavantajlı böyle olunca aileler ne yapacaklarını ya da nereye gideceklerini de bilmiyorlar. Sadece gariban olmak değil tabii durumu iyi olmayınca genellikle bu aileler eğitim düzeyi de yüksek olmayan aileler oluyor. Bir de artık çocuklar internet aracılığı ile her şeyi erişiyor Bunların hepsi Bence risk faktörü. (K.165)

Eğitim yetersizliği ve cinselliğin tabu olarak kalması. (K.8)

En büyük etken teknolojinin olumsuz etkisi ve aile ilgisizliği. Ayrıca eğitimde değerler maneviyat gibi ruhsal ve insani faktörlere yoğunluk verilmeli. Eğitim kurumları bir arena olmaktan çıkarılıp mutlu bir yaşam ortamına döndürülmeli. (K.78)

Ailenin bir çocuğu büyütmek ve yetiştirmek konusunda had safhada bilgi ve beceri eksikliğine sahip olması; Çocuğun kendi bedeni üzerinde söz hakkı olduğu, hayır demenin en doğal hakkı olduğu konularında yeterli bir eğitim almaması ve bunu hayata uygulayamaması; ailenin bakabileceğinden fazla çocuğa sahip olması. (K.156)

Her şey risk oluşturabilir. Araba kullanmak için bir sürü sınavdan geçiyorsunuz ama ebediyen sürecek anne babalık için hiçbir eğitim politikası yok neredeyse. Ta ki çocuklar okula başlayıncaya kadar. Anne baba olacağını öğrenen tüm bireyler bu konularda eğitilmeli. (K.166)

Olumsuz yaşam koşulları. Aile içinde psikolojik bozukluğun bulunması. Bağımlılık problemi bulunan ebeveyn. Ailenin sosyokültürel ve sosyoekonomik düzeyinin düşüklüğü, aile içinde ihmal-istismar öyküsü bulunan yetişkinlerin varlığı, çocukta yaşam becerilerinin eksikliği. (K.82)

Yaşadığım şehir için konuşuyorum. Fakirlik ve bundan kaynaklı ailelerin iç içe yaşaması, mahremiyetin olmaması. Ailelerin çocuklarına mahremiyet eğitimi vermekte eksik veya bilinçsiz olması.; Tek ebeveynli büyüme ya da anne babanın ayrı olması. Suça karışmış bir ailede olmak; Ailede zararlı alışkanlıkları olan birinin olması ya da çocuğun zararlı alışkanlıklarının olması; Çocuğun istismar edildiğini anladığı sırada nasıl davranması gerektiğini bilmemesi; Kurumların, aileler veya çocuğa bakmakla yükümlü olan kişilerin istismar konularında bilinçli olmaması. (K.26)

Ben bunu kısaca tek oda sendromu olarak özetliyorum. (K.176)

Aile içi iletişim eksikliği, cinsel eğitim konusunda tabularla ve korkutmalarla yapılan çocuk eğitimi, yasal yaptırımların yetersizliği, çocuklara kendini koruma ve hayır deme becerisi eğitimlerinin yetersiz verilmesi, toplumsal bilinçte geleneksel yaklaşım ve korku kültürüyle belki de birçok olayın üzerinin kapatılması. (K.97)

Karşılaştığım olaylar daha çok sosyal medya ile ilişkili bu nedenle öncelikle siber zorbalık bir risk faktörü, anne baba denetiminin azlığı, düşük sosyoekonomik düzey ve düşük eğitim düzeyi, yanlış arkadaşlıklar, aile içi iletişim ve bağ eksikliği. (K.25)

Cehalet, bilgisizlik eğitim eksikliği sonucunda toplumsal yozlaşma. (K.10)

Ailenin dışarıya çok fazla güvenmesi; 'Bizde öyle şey olmaz' düşüncesi; çocuğunu yeterince tanıyamaması, ihmal ve istismar konusunda bilinçsizlik; toplumun 'el âlem ne der' diye düşünmesi; yasal haklarını bilmemesi, dışarıdaki insanlarla gereğinden fazla laubalilik. (K.27)

Tablo 5. Öğretmen görüşlerine göre ihmalin tanımı

Kategori	Kod	f
Fiziksel İhmal	Fiziksel ve temel ihtiyaçlarının karşılanmaması	88
	Barınma ihtiyacının karşılanmaması/yetersiz olması	12
	Güvenlik ihtiyacının karşılanmaması	10
	Çocuğun bakımının sağlanmaması	9
	Beden ve giyim hijyeninin sağlanmaması	7
	Can güvenliğini göz ardı edilmesi (evde yalnız bırakmak gibi)	5
	Giyinme ihtiyacının karşılanmaması/yetersiz olması	4
Duygusal İhmal	Sevgi ve ilgi gösterilmemesi/eksikliği	59
	Çocuğun başıboş bırakılması	17
	Çocuğun görmezden gelinmesi	13
	Çocuğa değer verilmemesi	12
	Çocuğa destek olunmaması	3
	Çocukla iletişim kurulamaması/iletişim eksikliği	2
	Huzurlu aile ortamı oluşturulmaması	2
	Çocukla kaliteli zaman geçirilmemesi	2
	Ebeveynin duygusal olarak geri çekilmesi	1
	Temel hak ve özgürlüklerinin engellenmesi	1
Ekonomik İhmal	Gerekli maddi ihtiyaçlarının karşılanmaması	8
Tıbbi İhmal	Sağlık ihtiyaçlarının karşılanmaması	26
Eğitim İhmali	Çocuğun okula gönderilmemesi	28
	Çocuğun okula gönderilmesi durumunda çocukla ilgilenilmemesi	2

Tablo 5'te öğretmenlerin ihmalin tanımına ilişkin verdikleri yanıtlar incelendiğinde; öğretmen görüşlerinin fiziksel ihmal, duygusal ihmal, ekonomik ihmal, tıbbi ihmal ve eğitim ihmali olmak üzere 5 kategoride toplandığı görülmektedir. Fiziksel ihmal kategorisinde fiziksel ve temel ihtiyaçlarının karşılanmaması (f=88), duygusal ihmal kategorisinde sevgi ve ilgi gösterilmemesi/eksikliği (f=59), ekonomik ihmal kategorisinde gerekli maddi ihtiyaçlarının karşılanmaması (f=8), tıbbi ihmal kategorisinde sağlık ihtiyaçlarının karşılanmaması (f=26) ve

eğitim ihmali kategorisinde çocuğun okula gönderilmemesi (f=28) kategorilerde en fazla belirtilen görüş olmuştur.

Bulgulara ilişkin öğretmen görüşlerinden bazılarına aşağıda yer verilmiştir.

Çocuğun fiziksel ihtiyaçlarını karşılamamak; Yemek, barınma, sağlık, giyim. Çocuğun sağlıklı ruhsal gelişimi için ihtiyacı olan aile ortamını oluşturmamak. (K.14)

Beslenme, barınma gibi ihtiyaçların karşılanmaması. Kişinin imkânı olmasına rağmen çocuğa iyi bir bakım sağlamaması. (K.47)

Çocuğun \ gencin istek ve ihtiyaçlarını görmezden gelerek onda fiziksel zihinsel duygusal zarar bırakan her türlü davranış ihmaldir. Örneğin bebeğin altını günlerce almamak. (K.59)

Çocuk için sevgisiz, ilgisiz, güvenini sarsacak davranışlarda bulunulması. Onu bir birey olarak kabul etmek yerine dışlamak (küçük olduğunu öne sürerek) ve çocuktaki aidiyet duygusunun oluşamaması benim için en büyük ihmaller. (K.64)

Çocuğun varlığını yok saymak. (K.74)

İlgisizlik, sevgisizlik, ihtiyaçların karşılanmaması veya sürekli ötelenmesi, çocukla kaliteli zaman geçirilmemesi ve çocuğun yaşantılarına (okul, park, eğlence vb.) yeterli zaman ayrılmaması. (K.136)

Çocukların çalıştırılması, evde sokakta yalnız bırakılması, kardeşinin bakımını üstlenmesi, ihtiyaçların karşılanmaması. (K.55)

Çocuğun gerekli maddi ve manevi ihtiyaçlarının zamanında ve yeterince karşılanmaması. (K.76)

Sokakta çalıştırma-dilendirme, evde yalnız bırakmak, sağlığı ile ilgilenmemek, eğitimine önem vermemek (Ailenin eğitim düzeyi ve sosyo ekonomik durumu fark etmez), duygusal ve bilişsel gelişimini desteklememek. (K.108)

Çocuğun uygun ve yeterince beslenmemesi; ihtiyaç halinde sağlık kuruluşuna gönderilmemesi; fizyolojik ve temizlik ihtiyaçlarının karşılanmaması; yaşına uygun ilgi ve sevgiyi görmemesi; yaşına uygun eğitim kurumuna gönderilmemesi; dışarıdan gelecek tehlikelere karşı korunmaması. (K.95)

Öğrencinin kahvaltısız gelmesi, kıyafet ve beden temizliğinin sağlanmaması, beslenmesiz gelmesi, çocuğun çocuğa emanet edilmesi, para kazanma amaçlı çalıştırılması, lise çağından önce evde yalnız bırakılması, tıbbi bakımının eksik bırakılması ihmaldir. (K.100)

Okula göndermeme, çocuğu aç bırakma, yeterli ve mevsime uygun kıyafet almama, doktora götürmeme, küçük çocukları evde yalnız bırakma. (K.93)

Hastalığı tedavi ettirmemek, okula göndermemek, zihinsel problemin reddi ile probleme yönelik eğitimi engellemek, uygun barınma şartları hazırlamamak, sevgi ve ilgi göstermemek, ekonomik ihtiyaçları karşılamamak. Kardeşler arasında ayırım yapmak. (K.110)

Çocuğun ihtiyacı olan temel bakım, temizlik, sağlık, barınma, beslenme, eğitim ve sevgi gibi ihtiyaçlarını karşılamamak ihmal davranışına girer. Mesela bir çocuğun saatlerce tabletle oynaması da ihmal edildiğini gösterir. (K.119)

Çocuğun gereksinimlerinin ailesi ya da onu gözeten kişilerce yeterince karşılanmaması ihmaldir. (K.53)

Çocuğun gelişimi ve bakımı için gerekli olan en küçük ihtiyacının bile göz ardı edilmesi ihmaldir. (K.61)

Çocuğa bakmakla yükümlü kişinin çocuğun eğitim, sağlık, beslenme, barınma, güvenlik, duygusal gelişim gibi ihtiyaçlarını karşılamaması ve bunları dikkate almaması. (K.80)

Çocuğun hayat kalitesini düşüren her şey. (K.162)

Çocuğun sağlıklı büyüme ve gelişimi için yapılması gerekenlerin yapılmaması. Yetersiz ve dengesiz beslenme, sağlık kontrollerinin yapılmaması, ilaçların düzenli verilmemesi, eğitimden mahrum bırakma, fiziksel gelişim geriliği, kıyafetlerin mevsime uygun olmaması, obezite, çocuğun uzun süre yalnız bırakılması, ilgisizlik, tehlikeli maddelerden ve ortamlardan korumaması, madde kullanımına göz yumulması, aşırı hoşgörü ve kuralızsızlık. (K.193)

Tablo 6. Öğretmen görüşlerine göre cinsel istismarın tanımı

Kategori	Kod	f
Bedensel Temas İçeren Cinsel İstismar	Çocuğu rahatsız eden her türlü dokunuş	47
	Çocuğun cinsel organına dokunulması	42
	Cinsel ilişkide bulunmak / tecavüz	30
	Çocuğun izni olmadan çocuğun öpülmesi	20
	İstismarcının çocuktan kendisinin cinsel organına dokunmasını istemesi	18
	İstismarcının çocuktan kendi vücuduna dokunmasını istemesi/onu buna zorlaması	9
	Okşama	7
	Penetrasyon (Bir cisim aracılığıyla)	5
	Sarılma	4
	Fiili livata yapılması (Anal penetrasyon)	1
	Anne-babanın çocuğu dudaktan öperek sevmesi	1
	İstismarcının çocuğa cinsel organını temas ettirmesi	1
Bedensel Temas İçermeyen Cinsel İstismar	Çocuğa pornografik yayınlar, videolar vs. seyrettirilmesi	45
	Cinsel içerikli konuşulması	44
	Teşhircilik (cinsel organlarını göstererek haz sağlama)	20
	Çocuğun mahrem bölgelerine bakılması	15
	Röntgencilik (soyunmasını istemek, çıplak bırakmak)	12
	Çocuğun pornografide kullanılması	10
	Çocuğu cinsel ilişki için zorlanması	8
	Sosyal ağlardan çocuğa mesaj/lar atılması	5
	Çocuğun yanında pornografik yayınlar izlenmesi	5
	Çocuğun rızası olmadan çocuğun fotoğraf ve videolarının çekilmesi	2
	Çocuğun cinsel ilişkiye şahit olması	2
	Çocuğa çıplak fotoğraflar gönderilmesi ya da çocuktan istenmesi	1
Diğer Cinsel	Cinsellik içeren her türlü eylem ya da söz	40
	Çocuğa fiziksel ve psikolojik olarak zarar veren ve isteği dışında yapılan her tür taciz	24
	Çocuğun haz almak ve ihtiyaçlarını gidermek için kullanılması	23
	Taciz	13

İstismar Tanımları	Çocuğun cinsel bir obje olarak kullanıldığı her türlü durum	6
	Küfür edilmesi	3
	Aile bireyleri ve diğerleri tarafından uygulanan her türlü cinsel taciz	2
	Çocuğun yaşına uygun olmayan cinsel bilgiler edinmesine izin verilmesi	2
	Çocuğa gereğinden fazla yakınlık gösterilmesi	2
	İstismarcı ile evlenmeye zorlanması	1

Tablo 6’da cinsel istismarın tanımına yönelik öğretmenlerin görüşleri incelendiğinde; öğretmen görüşlerinin bedensel temas içeren cinsel istismar, bedensel temas içermeyen cinsel istismar ve diğer cinsel istismar tanımları olarak 3 kategoride ele alındığı görülmektedir. Bedensel temas içeren cinsel istismar kategorisinde çocuğu rahatsız eden her türlü dokunuş (f=47), bedensel temas içermeyen cinsel istismar kategorisinde çocuğa pornografik yayınlar, videolar vs. seyrettirilmesi (f=45) ve diğer cinsel istismar tanımları kategorisinde cinsellik içeren her türlü eylem ya da söz (f=40) en fazla belirtilen görüş olmuştur.

Bulgulara ilişkin öğretmen görüşlerinden bazılarına aşağıda yer verilmiştir.

Çocuğun vücuduna dokunmak kendi vücuduna dokunmasını istemek cinsel içerikli resim videolar seyrettirmek. (K.15)

Özel bölgelere dokunulması, çocuğu anne babanın dudaktan öperek sevmesi, yaşına uygun olmayan cinsel bilgiler edinmesine müsaade edilmesi. (K.28)

Çocuğa yapılan tensel davranışların hepsi. Yabancı birinin sarılması, öpmesi, özel bölgeleri incelemesi. (K.36)

Kişinin bedeni kişiye özel olmasından dolayı kişinin kendi dışındaki herkes tarafından yapılan tüm dokunuş ve farklı faaliyetler bu gruba girmektedir. Günümüz toplumu o hale geldi ki artık kimin ne niyetle nasıl dokunduğunu kestirebilmek çok güç. (K.152)

Çocuğun özel bölgelerine dokunmak; Çocuğun dudağından öpmek; Çocuğu yabancı birinin çok fazla öpmesi; Çocuğun kıyafetinin karşı cins biri tarafından aileden izinsiz/habersiz değiştirilmesi; Çocuğa izletilmemesi gereken müstehcen videoların izletilip, fotoğrafların gösterilmesi; Çocuğu istismarcının bedenine dokunmaya zorlanması. (K.27)

Tanımlamak bile istemiyorum, tarif etmesi bile güç:(Çocuğun cinsel bölgelerine dokunmaktan tutun çıplak bırakıp seyredilmesine kadar birçok davranış cinsel istismara girer bence. (K.33)

Çocukla cinsel içerikli konuşmalar, çocuğa karşı cinsel içerikli video izlettirmek, gizli gizli izleme, çocuğun genital organlarına dokunma, tecavüz. (K.56)

Dokunma; Fiili livata. (K.75)

Cinsel organını gösterme, elletme, zorla ilişkiye girme, cisim sokma. (K.108)

-Cinsel uzvuna dokunması ve/veya dondurtması; -Teşhircilik yapması (cinsel uzuvlarını başkalarına göstererek haz ve doyum sağlama); -Fuhuşa zorlanması; -Pornografi vb. suçlarda cinsel obje olarak kullanılması; -Çocuğun yanında pornografik görüntüler izlenmesi/izletilmesi; -İrzina geçmesi. (K.23)

Çocuğa uygunsuz cinsel içerikli görüntüler izletilmesi, yaşına uygun olmayan cinsel bilgiler verilmesi, çocuğa uygunsuz şekilde dokunmak ya da ona cinsel organlarına dokunması için zorlamak, çocukla her türlü cinsel ilişkiyi cinsel istismar olarak tanımlayabiliriz. (K.29)

Çocuğa cinsel olarak dokunma ya da dokundurma; Röntgencilik; Pornografik görüntüler izletme ya da bu görüntüler için çocuğu kullanma; Çocuğa zarar verecek düzeyde bedenine ya da cisimle bedenine zarar verme. (K.132)

Özel bölgelere dokunulması, çocuğun müstehcen görsellere maruz bırakılması, küçük çocuklara cinsel organ ve objelerin gösterilmesi, çocuğun cinsel içerikli sözlere maruz bırakılması kazanç amaçlı olarak çocuğun cinsel ilişkiye zorlanması. (K.114)

Çocuğun bir yetişkin tarafından; rıza gösterme kapasitesi olmadığı, anlamadığı, kabul etmediği, gelişimsel olarak hazır olmadığı bir cinsel aktiviteye zorlanması yanında her türlü cinsel içerikli konuşma ve şakalaşmaları, teşhir ve röntgencilik gibi temas içermeyen aktiviteleri... (K.141)

Kişiyi rahatsız edici her türlü cinsel içerikli söz saka hakaret ima mesaj arama; Kişiyi utandırıcı fotoğraf video paylaşımı; Cinsel ilişki; Cinsel amaçlı özel bölgelerine dokunma. (K.25)

Bir çocuğun başka biri tarafından cinsel doyum için kullanılması istismar olarak tanımlanır. Cinsel doyumun içinde çocuğa cinsel içerikli şeyler söylemek, teşhircilik yapmak, cinsel ilişkiye şahit olması, çocuğa cinsel organını göstermek, cinsel organını temas ettirmek ve çocuğun cinsel organına dokunmak bulunmaktadır. (K.45)

Cinsel istismar için dokunmak şart değildir, cinsel olgunluğa erişmemiş bir bireye cinsel içerikli görseller sunmak cinsel istismardır. (K.59)

Çocuğun fiziki ve psikolojik bütünlüğüne zarar veren her türlü rızası olmayan davranış, eylem ve sözlerdir. Cinsel temas, bedenin herhangi bir kısmını izinsiz ellemek; Çocuğa porno izletmek, şantaj ile birlikte olmak; Cinsel sözler söylemek; Kendi bedeninin özel yerlerini çocuğa göstermek, izletmek veya ellemeye zorlamak; Tecavüz, cinsel taciz; Sosyal ağlardan atılan mesajlar, rızası olmadan paylaşılan fotoğraf veya videolar. (K.26)

Çocuk bedeninden her ne şekilde olursa olsun cinsel haz amaçlı yararlanmayı amaç edinen davranış ve eylemler. (K.68)

Tablo 7. Öğretmen görüşlerine göre fiziksel istismarın tanımı

Kategori	Kod	f
Fiziksel İstismara Neden Olan Davranışlar	Çocuğa dayak atma	67
	Çocuğun bedenine zarar veren her türlü fiziksel şiddeti uygulamak	62
	Vurma	22
	Aletli ve aletsiz çocuğun canını yakan, kasıtlı olarak yapılan her türlü fiziksel şiddet	18
	Kaynar su dökme/yakma	13
	Sigara söndürme	11
	Çocuğu ittirmek-iteleme	11
	Tokatlama	9
	Tekme atma	8
	Çimdikleme	8

Yaralama	8
Saçını çekme	6
Isırma	5
İşkence yapma	3
Sarsma	2
Çocuğun tenine dövme vs. gibi iz bırakan işlemlerde bulunma	2
Kulağını çekme	2
Boğmaya çalışma	2
Bir şey fırlatarak zarar verme	2
Ütü basma	1
Terlikle dövme	1
Çocuğun bir yerini kesme	1
Saçlarını kazıma	1
Yumruklama	1
Sürüklenme	1

Tablo 7’de öğretmenlerin fiziksel istismarın tanımına yönelik verdikleri yanıtlar incelendiğinde; fiziksel istismara neden olan davranışlar kategorisinde çocuğa dayak atma (f=67) ve çocuğun bedenine zarar veren her türlü fiziksel şiddeti uygulamak (f=62) en fazla belirtilen görüş olmuştur.

Bulgulara ilişkin öğretmen görüşlerinden bazılarını aşağıda yer verilmiştir.

Dayak atma, sigara söndürme, kaynar su dökme, terlikle dövme. Aletli ve aletsiz çocuğun canını yakan her şey. (K.19)

-Dayak atma, Yakma, Isırma, Sarsma; Haşlama; Kaza dışı her türlü yaralanması. (K.23)

Vurmak, dövmek, tekme atmak, çocuğu sıcak suyla yakmak ya da sigara gibi maddelerin çocuğun vücuduna basmak, kulağını çekmek, tokat atmak vb. Davranışların tümü fiziksel istismara girer. (K.29)

Dayak, yakma, sürüklemek, boğazına sarılmak, tekmelemek, vücuduna kesici ve delici araç sokmak, kasten yaralamak gibi çocuğun vücut bütünlüğünü bozucu ve ruh sağlığına uzun süreli travmatik etki bırakan her türlü davranış. (K.136)

Çocuğa karşı; sağlığına, yaşamına, gelişimine veya onuruna zarar veren ya da zarar verebilme olasılığı yüksek, kasıtlı fiziksel güç kullanılması. Bir tokattan çeşitli aletler kullanarak şiddet uygulamaya kadar uzanan geniş bir davranış çeşitliliği vardır. (K.190)

Çocuğa karşı yapılan, ona bilerek isteyerek, zarar verme, korkuma canını amacıyla yapılmış tüm fiziksel hareketler. (dürtme, itme, dayak, fiziksel işkence vb.) (K.82)

Hatalı davranışın veya davranışın çocuğun her gün darp edilmesi, yetişkinin çocuğu hincini çıkaracağı bir nesne olarak görmesi, çocuğa zarar verme amacı güden fiziksel her türlü dokunuş. (K.147)

İdareci olarak ailelerin bize en çok söylediği şey “hocam eti sizin kemiği bizim” bize gelinceye kadar zaten aileler çocukları o kadar çok ypratıyorlar ki. Bence dayak fiziksel istismarın en belirginini. Bunu yapılan diğer işkenceler izliyor. Haberlerde görüyoruz çocuğu yakıyorlar haşlıyorlar üzerinde sigara söndürüyorlar. (K.165)

Çocuğa yönelik fiziksel şiddet içeren davranışları istismar kapsamında görüyorum. Tabi burada şöyle bir konu var. Geleneksel aile tiplerinde çocuğun zaman zaman şiddete maruz bırakılması bir disiplin aracı olarak görülüyor. Dayağın cennetten çıkma olduğunu düşünen eğitimciler bile var ne yazık ki. Bu nedenle böyle konuların aile eğitimleriyle düzeleceğini düşünüyorum. (K.99)

Tablo 8.Öğretmen görüşlerine göre duygusal istismarın tanımı

Kategori	Kod	f
Kendini Kötü Hissettirme	Aşağılama/hakaret etme	91
	Küçük düşürme/küçümseme	32
	Alay etme/dalga geçme	23
	Duygusal gelişimine zarar verecek her türlü davranış	19
	Küfretme	18
	Lakap takma	15
	Sürekli eleştirme	8
	Çocuğun benliğini zedeleyici her türlü söz	5
	Utandırma	5
	Suçlama (Günah keçisi ilan etme)	4
	Onurunu zedeleme	3
	Ceza verme	3
	Çocuğun dedikodusunu yapma/kötüleme	2
	İftira atma	1
Duygusal Baskı Oluşturma	Başkalarıyla kıyaslama	11
	Aşırı baskı ve otorite uygulama	8
	Üzerinde psikolojik baskı kurma	7
	Yaşının üstünde sorumluluk yükleme	5
	Çocuklar arasında ayırım yapma	3
	Çocuğu yıldırma	2
	Çocuğun yerine karar verme	2
	Aşırı serbest/rahat büyütmeye	1
	Anne- baba kavgasında taraf tutmaya zorlama	1
Yoksun Bırakma	Sevgiden mahrum bırakma	51
	Görmezden gelme (yok sayma)	30
	İlgisizlik/ilgilenmeme/ilgi göstermeme	29
	Tehdit etme (annen-baban olmam/sevmem/seni terk ederim vs.)	29
	Dışlama/yalnız bırakma	17
	Korkutma	15
	Değersiz hissettirme	11
	Yardım/onay isteğini görmezden gelme	4
	Dinlememe	4
	Reddetme	4
	Çocuğa ifade özgürlüğü tanımama	3
	Koşullu sevgi gösterme	3
	Duygularını yok sayma	3
	Çocukta özgüven kaybına neden olan söz ve davranışlar	3
	Küsme	3
	Çocuğu kandırarak söylemlerde bulunma	2
	İsteklerini önemsememe	2
	Düşüncelerine saygı duymama	2

Tablo 8’de duygusal istismarın tanımına yönelik öğretmenlerin görüşleri incelendiğinde, öğretmen görüşlerinin kendini kötü hissettirme, duygusal baskı oluşturma ve yoksun bırakma olmak üzere 3 kategoride toplandığı görülmektedir. Kendini kötü hissettirme kategorisinde öğretmenlerin çoğu duygusal istismarı aşağılama/hakaret etme (f=91) şeklinde tanımlarken,

duygusal baskı oluşturma kategorisinde başkalarıyla kıyaslama (f=11) ve yoksun bırakma kategorisinde sevgiden mahrum bırakma (f=51) kategorilerde en fazla belirtilen görüş olmuştur.

Bulgulara ilişkin öğretmen görüşlerinden bazılarını aşağıda yer verilmiştir.

Çocuğa sürekli kötü muamelede bulunmak, aşağılayıcı, kırıcı sözler söylemek, alay etmek, küçük düşürmek, bağırarak gibi davranışlar duygusal istismara girer. (K.29)

Onurunu kırma, küçük düşürme, değersizlik duygusu hissettirme gibi benliğini zedeleyici her türlü sözler duygusal istismardır. (K.30)

İlgilenmemek, küçümsemek, beğenmemek, düşüncelerine saygı duymamak, dinlememek, fikir almamak onun yerine karar vermek. (K.33)

Çocuğu duygusal olarak örseleyen davranışlar hakaret, küçük düşürme, aşağılama gibi. (K.38)

Aşağılamak, küçümsemek, alay etmek, bağırarak, eleştirmek, üzerinde baskı kurmak, kişinin mutsuz yalnız değersiz hissetmesine sebep olmak. (K.56)

Hakaret, utandırma, sevgi ve ilgiyle ilgili tehdit ve dayatmalarda bulunmak, çocuğun yetersizlik alanlarının başkalarının yanında sürekli dile getirilmesi, aşağılama ve çocukta özgüven kaybına neden olan her türlü davranış diyebiliriz. Aslında her türlü istismar vakasının çocuğun ruh dünyasında yıkımlara sebep olduğu da aşikârdır. (K.136)

Aşağılama, yalnız bırakma, ayırma, korkutma, yıldırma, tehdit etme, suça yöneltme, önemsememe, küçük düşürme, alay etme, lakap takma, aşırı baskı ve otorite kurma. (K.23)

Çocuğu yok sayıp azarlama bağırarak hakaret etme onu sevmekten mahrum bırakma, başkalarıyla kıyaslama aşağılama. (K.62)

Aşağılamak, sürekli eleştirmek, küçümsemek, kıyaslamak, utandırmak, duygusal ihtiyaçlarından yoksun bırakmak, aşırı baskı otorite, sevgiden yoksun bırakmak. (K.80)

İlgilenmemek, yok saymak, anne-baba kavgasına şahit olması ve taraf tutmaya zorlanması, alay etmek, başkaları ile kıyaslamak, vs... (K.108)

Çocuğun sevilmemesi, aşağılanması, başkalarıyla karşılaştırılması, hor görülmesi, takdir edilmemesi, lakap takılması vs. (K.132)

İlgiden sevgiden yoksun bırakmak. Düşüncelerini ifade etmesine izin vermemek; Psikolojik olarak yok saymak. (K.41)

Çocuğun ruh sağlığını doğrudan etkileyen reddetme, tehdit etme, aşağılama, korkutma, yalnız bırakma, sürekli eleştirme, aşırı koruma veya aşırı hoşgörü gösterme, sevgiden yoksun bırakma, suça yöneltme duygusal istismar olarak tanımlanmaktadır. (K.45)

Çocukla yeterince ilgilenilmemesi, sevildiğinin hissedilmemesi, sevilmemesi, duygusal yönden ihtiyaçlarının giderilmemesi durumudur. (K.68)

Çocuğu yok sayma, duymazdan görmezden gelme, alay etme, dalga geçme, isim takma, baskı yapma, sevgi ve ilgi göstermeme, dinlememe, yetişkinlerin kendilerinin yokluğuyla çocuğu tehdit etmesi. (K.82)

Duygusal ve psikolojik olarak temas edilmemesi, dokunulmaması. (K.149)

Tablo 9. Öğretmen görüşlerine göre ekonomik istismarın tanımı

Kategori	Kod	f
Ekonomik İstismar	Çocuğu çalıştırma/çocuk işçiliği	105
	Çocuğu dilendirme	16
	Çocuğu harçlıksız bırakma	11
	Çocuğun kazandığı parayı elinden alma/paraya el koyma	10
	Hırsızlık yaptırma	3
	Ekonomik özgürlüğüne engel olma	3
	Çalışan çocuğa emeğinin karşılığını vermeme	3
	Çocuğa çok para (harçlık) verme ya da hiç vermeme	2
	Çocuğun gereğinden fazla harcama yapmasına müsaade etme	1

Tablo 9’da öğretmenlerin ekonomik istismarın tanımına yönelik verdikleri yanıtlar incelendiğinde; ekonomik istismar kategorisinde çocuğu çalıştırma/çocuk işçiliği (f=105) ve çocuğu dilendirme (f=16) en fazla belirtilen görüş olmuştur.

Bulgulara ilişkin öğretmen görüşlerinden bazılarını aşağıda yer verilmiştir.

Çocuk çalıştırılmaya zorlandıysa ve çocuktan para kazanma bilinci varsa. (K.21)

Çocuğu maddi gelir kaynağı olarak görüp çalıştırmak. (K.23)

Maddi ihtiyaçlarını karşılamama, maddi kazanç amaçlı yaşına uygun olmayan konum ve durumlarda çalıştırma. (K.25)

Çocuğu çalıştırıp kazandığı paraya el koymak, çocuk işçiler. (K.26)

Çocuğu çalıştırarak üzerinden maddi kazanç sağlanan her türlü davranış ekonomik istismardır. (K.29)

Çocuk haklarını ve eğitim haklarını ihmal edecek şekilde iş gücünde çalışması ekonomik istismar olarak tanımlanır. (K.45)

Çocuğun para kazanması için zorlanması. (K.47)

Ailenin çocukları zorla çalıştırmaları ve kaldıramayacakları yükümlülüklerle mecbur tutmaları... (K.65)

Çocukların yaşlarının gerektirmediği işlerde gelişimlerini etkileyici ağır zamansız durumlarda çalıştırılması. (K.68)

Çocuğun ekonomik olarak sömürülmesi, çalıştırılması, getiri olarak kullanılması herhangi bir alanda ekonomik kazanç sağlamak çocuk üzerinden. (K.83)

Çocuğun gelişimine katkısı olmayan ancak aileye finansal kar sağlamak şeklinde çocuğun çalıştırılması. (K.86)

Çocuğa bakmakla yükümlü kişinin çocuğu maddi gelir kaynağı olarak görüp çocuktan maddi kazanç elde etme durumu diyebiliriz. (K.96)

Çocuğun ekonomik ihtiyaçlarının giderilmediği, dahası çocuğun çalışmaya zorlandığı ya da çocuk üzerinden para kazanıldığı durumları ekonomik istismar olarak görüyorum. (K.99)

Çocukların çalışmaya zorlanması, mendil sattırılması, dilencilik yaptırılması, bazı yörelerde aylık olarak çocuklar kiralanıyormuş, harçlık verilmemesi, ihtiyaçlarının azami düzeyde bile karşılanmaması. (K.118)

Çocuktan ekonomik olarak faydalanmak. Çalıştırmak dilendirmek kâğıt toplatmak vb. (K.167)

Tablo 10. Öğretmen görüşlerine göre ihmal ve istismarı bildirmekten vazgeçiren etkenler

Kategori	Kod	f
Aile kaynaklı etkenler	Ailenin tutumu (Aileyle görüşme sonrası karar değişikliği)	3
	Velinin iletişime kapalı olması	1
Çocuk Kaynaklı Etkenler	İhbar sonrası çocuğun daha çok yıpranma ihtimali	2
	Öğrencinin ikna edilememesi	2
	Çocuğun durumu (can güvenliği ve içinde bulunduğu ortam)	2
	Çocuğun psikolojik sıkıntıları	1
	Çocuğun yalan beyanı	1
Kurum Kaynaklı Etkenler	Yurtlara ve sevgi evlerine yönelik güven eksikliği	6
	Olayın yeterince net olmaması/yanlış anlaşılma ihtimali	2
	Resmiyetin doğru işlemediğine dair inanç	2
	Durumun gizliliğinin olmaması (zaten biliniyor olması)	1
	Kurum kültürünün gelişmemiş olması	1
	Olayın gizliliğinin sağlanamaması	1
	İhbar edenin can güvenliği ve tehditler	1
	Rehber öğretmenin tutumu	1
	Okul yönetiminin yaklaşımı	1
	Milli Eğitim Müdürlüğünün yaklaşımı	1
	Diğer ailelerin istismar vakasını duyduktan sonra çocuklarını okula göndermek istemeyeceklerinin düşünülmesi	1
	İstismar duyulunca aile ve çocuğun içine gireceği çıkmaz (köy/mahalle ortamı)	1

Tablo 10'da öğretmen görüşlerine göre ihmal ve istismarı bildirmekten vazgeçiren etkenlere ilişkin verdikleri yanıtlar incelendiğinde; öğretmenlerin görüşlerinin aile kaynaklı etkenler, çocuk kaynaklı etkenler ve kurum kaynaklı etkenler olmak üzere 3 kategoride toplandığı görülmektedir. Aile kaynaklı etkenler kategorisinde ailenin tutumu (f=3), çocuk kaynaklı etkenler kategorisinde ihbar sonrası çocuğun daha çok yıpranma ihtimali (f=2) ve kurum kaynaklı etkenler kategorisinde yurtlara ve sevgi evlerine yönelik güven eksikliği (f=6) kategorilerde en fazla belirtilen görüş olmuştur.

Bulgulara ilişkin öğretmen görüşlerinden bazılarını aşağıda yer verilmiştir.

Çalıştığım kurumun bulunduğu çevre koşulları bu durumu bildirmeme engel oldu. Köy ortamında alışlagelmiş belli durumlarla mücadele edebilmek kurum kültürü gelişmemiş okullarda ne yazık ki mümkün olmuyor. (K.46)

Ailenin tutumu, çocuğun durumu. (K.73)

Öğrencilerimizden bazıları bir öğretmenin ders esnasında bazı hareketlerinin ve kendilerinin omuzuna dokunmasının kötü niyetli olabileceğini söylediler. Olaydan emin olmadık. Yoruma

ve yanlış anlamaya müsait bir konu olduğu için şüphe üzerine böyle hassas bir konuda adım atmak istemedik. Çocuklar sadece omuzlarına dokunduklarını ama ders esnasında öğretmenin kendi bedenine dokunduğunu filan söyledi. Öğretmene kesinlikle böyle bir şey olmadığını sadece bir baba edasıyla onları motive etmek amacıyla böyle yaptığını söyledi. Bu konularda suçlanmak kolay aklanmak zor olduğundan herhangi bir bildirimde bulunmadık. Okul müdürüne anlattık ilgili arkadaşla konuştuk öğrencilere her ne sebeple olursa olsun fiziksel temasta bulunmaması gerektiğini ifade ettik. (K.78)

Öğrenciyi ikna edemedim. (K.79)

Süreçte ailenin yakınları tarafından tehdit edilmeme, yolumun kesilmesi ve bu süreçte yalnız kalmam nedeniyle sürecin takipçisi olma konusunda geri düşüğümü düşünüyorum. (K.92)

İhmal davranışında, çocukların sevgi evlerine verilmesini onlar için daha sıkıntılı bulduğum durumlar olmuştur. (K.93)

Fiziksel ya da duygusal istismar gibi bir durumda ihbar sonrasında yaşayacaklarının çocuğa daha çok zarar verme ihtimali. (K.95)

Resmi mercilerin de bu konuda elle tutulur bir şey yapmamaları ya da yapacaklarına dair inancım yok. Bildirsek de olumlu sonuç alınmıyor. Çocuk aileden alınıyor bu sefer de yurtlara yerleştiriliyor. Yurtların güvenilirliği? (K.105)

Yanlış anlamış olabileceğim ihtimali. (K.117)

Karşılaştığım tehditler zorbalıklar ve bunlar karşısında kurumların rahatlığı bir daha karşılaştıysam düşündürür! (K.139)

Anneye görüştüm. Sonra kararım değişti. Anne öğrencinin babayı sevmediğini söylüyor. (K.174)

Fiziksel ya da cinsel istismar dışındaki durumlarda bazen bildirimde bulunmanın çocuğa daha fazla zarar vereceğini düşündüğüm durumlar oldu. Örneğin aile duygusal istismarda bulunduğu durumlarda bildirim yerine aile eğitimi yaparak soruna çözüm üretmeye çalıştım. (K.175)

Can güvenliği ve ihmal konusunda çocuk için yarar konusunda net bir karar verememek. (K.181)

TARTIŞMA

Çocuk ihmal ve istismarına yönelik öğretmen görüşlerini incelemek amacıyla yapılan bu araştırmada, öğretmenlerin çalıştıkları kurumda çocuk ihmal ve istismarı ile karşılaşmaları durumunda izledikleri sürece ilişkin verdikleri yanıtların 5 kategoride toplandığı, bunlar arasından emniyete (f=32) ve AÇSHBİM'e bildirimde (f=31) bulunacaklarına dair belirttikleri görüşlerin diğer kategorilerden fazla olduğu görülmektedir. Eğitimciler, çocuk koruma yetkililerine istismarı yönlendirmek için önemli bir kaynaktır (Lindenbach vd., 2021). Bu nedenle, öğretmenlerin yalnızca yaşa uygun oyun ve öğrenme ortamını teşvik etmek için değil, aynı zamanda ihtiyacı olan çocukları belirlemek ve bildirmek için de yeterli eğitim ve öğretime sahip olmaları oldukça önemlidir (Toros ve Tiirik, 2016). Konuya ilişkin yapılan benzer çalışmalarda farklı sonuçlar elde edilmiştir. Nitekim İsrail'deki Filistinli okul öncesi öğretmenlerinin şüpheli çocuk istismarı ve ihmal vakalarının bildirilmesine yönelik tutumlarının incelendiği çalışmada, öğretmenlerin çocuk istismarı ve ihmalini çocuk koruma

hizmetlerine bildirmeye yönelik tutumlarının polise bildirmeye yönelik tutumlarından daha olumlu olduğu ve polise bildirilen vakalarda çocuk cinsel istismarının diğer istismar türlerinden daha fazla olduğu görülmüştür (Haj-Yahia ve Attar-Schwartz, 2008). Dinehart ve Kenny (2015) tarafından erken çocukluk bakım ve eğitim hizmeti sağlayıcıları ile yapılan bir diğer çalışmada, katılımcıların yalnızca %12'si çocuk koruma hizmetlerine çocuk istismarı bildiriminde bulunduklarını, %4'ü ise bir çocuğun istismara uğramış olabileceğini düşünmelerine rağmen bildirimde bulunmadıklarını belirtmişlerdir. Benzer bir çalışma Toros ve Tiirik (2016) tarafından okul öncesi öğretmenlerinin çocuk istismarı ve ihmaline ilişkin algıları ve deneyimlerini incelemek amacıyla yapılmıştır. Çalışmada, öğretmenlerin çoğu durumda vakayı çocukla ve/veya ebeveynleriyle (%39,1) konuştuğu, polise bildirimde bulunduğu (%28,6), vakayı bir çocuk koruma görevlisine bildirdiği (%19,7), vakayı kendi kendilerine çözmeye çalıştığı (%8,9) veya çocuk yardım hattı, büyükanne ve büyükbabayla konuşma, çocuğu sığınma evine götürme ve ev ziyaretinde bulunma gibi diğer yöntemlerle çözümledikleri görülmüştür. Kardeş ve Güney Karaman'ın (2018) okul öncesi öğretmenlerinin cinsel eğitime yönelik görüşlerini incelediği çalışmada, öğretmenlerin cinsel ihmal ve istismar durumunda öncelikle psikolog ve rehberlik servisi, sonrasında ise okul-aile gibi paydaşlarla işbirliğine girdiği görülmektedir. Bülbül vd., (2019) tarafından yapılan çalışmada ise çoğu öğretmenin istismar ile karşılaşmaları durumunda izleyecekleri süreç hakkında doğru bilgiye sahip olmadıkları tespit edilmiştir. Bu bağlamda, öğretmenlerin istismara yönelik resmi süreç ve sorumluluklar konusunda bilgilendirilmeleri ve bilginin süreçte periyodik bir şekilde seminer ve eğitimlerle desteklenmesi gerektiği belirtilmiştir. Buna karşın, çocuğun eğitimi ve bakımından sorumlu olan kişilere eğitim verilse bile, verilen bu eğitimin müdahale durumlarında nasıl davranılacağını belirlemede uygun veya yeterli olamayabileceği vurgulanmıştır (Ayling vd., 2020). Eğitim açısından donanımlı olmanın yanı sıra, öğretmenin öğrenci ile arasındaki iletişimin niteliği de sindirilerek korkutulan çocukların ikna edilerek bildirimde bulunulması sürecinde önem arz etmektedir. Bu kapsamda bildirim sürecinin sağlıklı işleyebilmesi için öğrenci ve öğretmen arasında güven ve sevgiye dayalı bir iletişimin olması gerektiği aşikârdır (Taşkın vd., 2019). Nitekim araştırma bulgusunda, çalıştığı kurumda çocuk ihmal ve istismarı ile karşılaşmaları durumunda çocukla görüşme yapan öğretmenlerin görüşleri (f=15) çocuk odaklı işlemler kategorisinde en çok belirtilen görüş olmuştur.

Araştırmada bilgi edinilmeye çalışılan bir diğer konu öğretmenlerin çalıştığı kurumda ihmal ve istismara uğrayan çocuklara yaklaşımlarına yönelik görüşleridir. Bu kapsamda çalıştıkları kurumlarda bilinçli ve profesyonelce yaklaşım sergilendiğini belirten öğretmen görüşleri (f=86) yüksek yararın gözetildiği kategorinin en çok belirtilen görüşüdür. Yüksek yararın gözetilmediği kategoride ise olayın ört-bas edilmesi (f=59) ile çocuğa dışlayıcı yaklaşılması (f=11) öne çıkan öğretmen görüşleridir. İhmal ve istismarı tanılamaya yönelik eğitimcilerin sahip olması gereken bilgi ve farkındalık düzeyi kadar mağdur olan çocuklara doğru yaklaşım da oldukça önemlidir. Yerinde ve uygun olmayan yaklaşımlar mağdur olan çocukların süreçte yeniden mağduriyet yaşamalarına neden olabilir. Bu bağlamda başta öğretmenler olmak üzere eğitimcilere, yöneticilere ve çocuğun istismar vakasında görev alan tüm personele çocuğa ve olaya doğru yaklaşım noktasında büyük sorumluluklar düşmektedir. Nitekim Taşkın vd., (2019) tarafından yapılan ve çocuğun ihmal ve istismardan korunmasında okulun rolüne ilişkin öğretmen görüşlerinin incelendiği çalışmada; katılımcılardan biri çocukların bu tarz durumlarda kendilerini ifade etmek istemediklerini, ifade etmek istediklerinde ise oldukça zorlandıklarını belirterek bu noktada öğretmenlere düşen görev ve sorumluluğun önemine dikkat çekmiştir. Bu

noktada istismara uğrayan çocuğa yönelik yaklaşımların çocuğun yararını gözetecek ve onu koruyacak nitelikte olması gerekmektedir. İstismar mağduru çocuğun beyanının esas alınması çocuğun yüksek yararını gözetten yaklaşımlardan biri olarak araştırma bulguları arasında yer almaktadır. Márquez-Flores, Márquez-Hernández ve Granados-Gámez (2016) tarafından yapılan çalışma araştırma sonucunu destekler niteliktedir. Öğretmenlerin çocuk cinsel istismarı konusundaki bilgi ve düşüncelerini incelemek amacıyla yapılan bu çalışmada, öğretmenlerin neredeyse tamamı, % 86'sı (n=387) bir çocuğun yaptığı herhangi bir cinsel istismar raporunun veya ifadesinin inandırıcı olduğunu belirtirken, % 14'ü (n=63) reşit olmayan birinin ifadesinin bir yetişkinin ifadesine göre daha az güvenilir olduğunu belirtmiştir.

Araştırma bulgusunda öğretmenler her ne kadar çocuğun yüksek yararını gözetten kategoride yasal prosedürün uygulanması yaklaşımına yönelik görüş belirtmişse de, yapılan bazı çalışmalarda öğretmenler zorunlu bildirim yükümlülüğüne rağmen şüpheli çocuk istismarı vakalarının yöneticiler tarafından yetkililere bildirilmesine izin verilmediğini belirtmişlerdir (Bryant ve Baldwin, 2010; Toros ve Tiirik, 2016). Çocuğun yüksek yararının gözetilmediği bu durum çocuğun varlığının ve sahip olduğu hakların okulun itibarından daha kıymetli görüldüğünün göstergesi olarak yorumlanabilir.

İstismarın ört-bas edilmesi ne yazık ki istismar vakalarında kurumlarda rastlanılabilen bir durumdur. Sorunu çözmek yerine sorunun üzerinin kapatılması, görmezden gelinmesi sorunu bir yumak olmaktan öteye götürmeyen işlevsiz bir kurum yaklaşımıdır. Bu işlevsel olmayan tutumun sergilenmesinde birçok faktör etkili olmakla birlikte, failin kurumda çalışan bir personel olması da bu etkenlerden biri olabilir. Nitekim Aksel ve Yılmaz Irmak'ın (2015) çalışmasında çocuk cinsel istismarını belirlemeye yönelik verilen vakalar üzerinden, öğretmenlerin istismarın failinin bir öğretmen olması durumunda yaptıkları bildirim oranının, istismarcının çocuğun amcası olması durumuna kıyasla daha düşük olduğu, bu düşüncenin gerekçesi olarak '*Kol kırılır, yen içinde kalır*' düşüncesiyle hareket eden öğretmenlerin ve okulun güvenilirliğini korumayı amaçladığı düşünülebilir yorumu yapılmıştır. Ayrıca Toros ve Tiirik (2016) tarafından yapılan çalışmada da, okul öncesi öğretmenlerinin kendilerine sunulan örnek vakalar üzerinden istismarın bildiriminde 4 öğretmenin kendilerine sunulan örnek vakalar üzerinden pedofiliyi bildirmemeleri çalışmadan elde edilen şaşırtıcı bir sonuç olarak paylaşılmıştır.

İstismar vakalarında uygulanacak çözümlerin, sağlanacak desteklerin ve verilecek olan eğitimlerin çocukların yaralarını sarmaya yönelik olması gerekmektedir. Yarar sağlamayan uygulamalar göstermelik olmaktan öteye gitmez. Bu görüşü destekler nitelikte McKibbin, Humphreys ve Hamilton (2017) tarafından cinsel istismar mağduru 14 genç ve onlara tedavi sağlayan 6 personel ile bir saat süren yarı yapılandırılmış bir görüşmenin yapıldığı çalışma örnek gösterilebilir. Çalışmada cinsel istismar mağduru olan çocuklar ve gençler devlet tarafından finanse edilen cinsel istismar programını tamamlamışlardır. Gençlerle yapılan görüşmeler neticesinde, çocuklar ve gençleri cinsel istismardan koruma bağlamında verilen cinsellik eğitimlerinde değişikliklere gidilmesi gerektiği, eğitimlerin zamanlama ve içerik açısından gereken ihtiyacı karşılama bağlamında yetersiz kaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan çalışmalardan ve mevcut araştırmanın sonucundan yola çıkılarak kurumlarda istismar mağduru çocuklara yönelik olumlu yaklaşım ve uygulamaların yanı sıra olumsuz uygulamaların da olduğu ve bu yaklaşımların mağdur çocukların yararını gözetme ilkesinden uzak olduğu söylenilebilir.

Öğretmenlerin ihmal ve istismar vakalarına yönelik mevcut kanun ve yaptırımlara ilişkin verdikleri yanıtlar incelendiğinde; yalnızca 10 öğretmenin mevcut kanun ve yaptırımları yeterli bulduğu, geriye kalan öğretmenlerin büyük çoğunluğunun yanıtlarının ise yeterli olmayan teması altında; mevcut kanun ve yaptırıma yönelik uygulamalardaki aksaklıklar, eksiklikler, güven ihtiyacının karşılanamaması ve mevcut cezalar kategorilerinde ele alındığı görülmektedir. Mevcut kanun ve yaptırımların yeterli olduğunu belirten öğretmen görüşlerinde bildirim yükümlülüğüne değinilmiştir. Bilindiği gibi, çocuğa kötü muamelenin zorunlu olarak bildirilmesi, erken çocukluk eğitimi ve bakımında çocuklarla çalışan birçok profesyonel gruba verilen karmaşık ancak temel bir sorumluluktur (Ayling vd., 2020). Bir yandan öğretmenler bildirimle ilgili gereken bilgi ve beceriden yoksundur, diğer yandan ihtiyaç sahibi çocukların vakalarını bildirmek zorundadırlar (Toros ve Tiirik, 2016). Bildirim zorunluluğuna ilaveten çocuklara kötü muamele bildiriminde bulunanları, bildirimde bulunma görevi bağlamında harekete geçiren gerçeğin ‘ruh hali’ olduğu göz önünde bulundurulmalıdır (Australian Institute of Health and Welfare, 2018). Bu kapsamda, bildirim zorunluluğunun erken çocukluk eğitimcileri için yarattığı yasal ve kişisel ikilemi doğasını kabul eden vaka örneklerinin dâhil edilerek etkili bir eğitim geliştirilmesine ihtiyaç vardır. Zorunlu bildirimle etkileyen faktörlerin daha fazla anlaşılmasıyla mesleki gelişim ve kurumsal sağlanan destek, erken çocukluk eğitimcilerini zorunlu bildirimle yerine getirmeye daha iyi yönlendirerek en savunmasız konumda olan çocuk ve gençleri korumada daha etkili olan çocuk koruma sistemine katkıda bulunabilir (Ayling vd., 2020).

Araştırma kapsamında öğretmenlerin neredeyse tamamına yakını mevcut kanun ve uygulamaların yeterli olmadığına ilişkin görüş belirterek görüşlerini çeşitli kategorilerde ifade etmişlerdir. Uygulamalardaki aksaklıklar kategorisinde, konu ile ilgili yapılan çalışmalarda araştırma bulgularıyla benzer sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. Taşkın vd., (2019) yaptıkları çalışmada ihmal ve istismardan çocukları korumaya yönelik mevzuatın yetersiz olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Benzer şekilde öğretmenlerin çocuk cinsel istismarı konusundaki bilgi ve düşüncelerini incelemek amacıyla yapılan çalışmada, öğretmenler cinsel olarak istismar edilen çocuğa yönelik yasal sürecin sonuçları hakkında bilgi sahibi olmadıklarını ifade etmişlerdir (Márquez-Flores vd., 2016).

Mevcut kanun ve yaptırımların yeterli olmadığını belirten öğretmen görüşleri, eksiklikler kategorisi altında önleme programlarının yetersizliğini ve rehabilite amaçlı uygulamaların eksikliğini belirtmektedir. İstismarın her türünü önlemeye yönelik alınan tedbirlere ve yapılan çalışmalara erken dönemde yer verilmesi istismara karşı koruyucu bir kalkan niteliğindedir. Nitekim Işık ve Demircioğlu (2019) tarafından yapılan ve çocuk cinsel istismarını önlemeye yönelik geliştirilen ve uygulanan okul temelli eğitim programlarının etkilerinin incelendiği çalışmada programların sağladıkları katkılara yer verilmiştir. Rasmussen (2013) istismarı önlemeye yönelik eğitsel tedavi yaklaşımlarına dair cinsel istismara uğrayan çocuklara ve gençlere yönelik kullanılan geleneksel ve gelişime duyarlı olmak üzere iki tür tedavi yaklaşımı olduğunu belirterek, geleneksel tedavi yaklaşımının çocuklara ve gençlere zarar verebileceğini dolayısıyla uygulanan tedavi yaklaşımlarının mağdurların gelişimsel dönem özelliklerine duyarlı olması gerektiğine değinmiştir. Bu kapsamda uygulanan önleme programı kadar, programın hedef kitleye hitap etmesi gerekliliğinin de önemli olduğu görülmektedir.

Her ülkede çocuk koruma konularına yönelik tutumların nasıl oluştuğunu ve bunların farklı yargılara ve kararlara nasıl dönüştürüldüğünü sürdürmeye ve keşfetmeye açık bir şekilde ihtiyaç

vardır (Benbenishty vd., 2015). Nitekim Alazri ve Hanna (2020) yaptıkları çalışmada çocuk ihmal ve istismarına yönelik zorunlu bildirim kriterlerinin ve uygulamasının çeşitli ülkelerin kültürlerinden etkileneceğini ve değişkenlik gösterebileceğini belirtmiştir. Bu bağlamda, birçok araştırmaya konu olan çocuk ihmal ve istismarı vakalarına yönelik mevcut yasa, kanun ve yaptırımların yaşanan ülkelere göre değişkenlik gösterebileceği, ancak kanun ve yaptırımların, çocuğun refahının sağlanmasının gerekliliği ilkesine hizmet etmesi söylenebilir.

Araştırmada ihmal ve istismara neden olan risk faktörleri öğretmenlerin verdikleri yanıtlar doğrultusunda; çocuk, aile ve çevreden kaynaklanan risk faktörleri kategorilerinde ele alınmıştır. Kiye ve Pişkin (2020) tarafından yapılan çalışma araştırma bulgusunu destekler niteliktedir. Çalışmada, çocuk cinsel istismarına yönelik risk faktörleri ailevi, bireysel, çevresel, kültürel vb. gibi temalar halinde tanımlanmıştır. Buna karşın Pekdoğan ve Bozgün (2018) tarafından ve ortaokul ve liselerde çalışan öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarına yönelik görüşlerinin incelendiği çalışmada; öğretmenler tarafından ihmal ve istismara neden olan etmenler olarak ilk sırada yaşanan çevreye ver verilmiş, bunu sırasıyla iletişim, şiddet, internet kullanımı, ekonomik yapı ve ebeveynlerin eğitim düzeyleri izlemiştir.

Araştırmada öğretmenlerin çocuktan kaynaklı risk faktörleri kategorisi kapsamında çocuğun cinsiyeti ve yaşına yönelik görüş belirttikleri görülmektedir. Belirtilen bu görüşlerde cinsiyet sadece bir risk unsuru olarak ele alınmış ve istismara maruz kalmada cinsiyete ilişkin bir ayrıma gidilmemiştir. Ancak toplumda genel bağlamda kızların daha çok istismar mağduru olabileceklerine ilişkin yanlış bir düşünce bulunmaktadır. Bu düşüncenin yanlış olduğuna dikkat çekmesi açısından erkeklerin de istismar mağduru olabildikleri bulgusuna sahip çalışmaların toplumun istismara yönelik cinsiyetçi bakış açısı değiştirmeye katkı sağlaması bakımından önemli olduğu düşünülmektedir. Nitekim bu kapsamda Işık ve Çetin (2016) tarafından ortaokul 7. ve 8. sınıf öğrencilerinde ebeveynlerinin kabul edici-reddedici tutumlarının duygusal ve fiziksel kardeş istismarı ile ilişkisi bağlamında ele alındığı çalışma sonucunda erkeklerin kızlara kıyasla duygusal olarak kardeşleri tarafından daha fazla istismara maruz kaldıkları belirtilmiştir. Her iki cinsiyetinde istismar mağduru olabileceğini belirten rehber öğretmenlerin ihmal ve istismara yönelik görüşlerinin incelendiği çalışmada ise, öğretmenler istismara uğrama noktasında cinsiyetin önemli olmadığını, her iki cinsiyetinde eşit oranda istismara maruz kalabileceğini belirterek (Pekdoğan ve Bozgün, 2018) istismarın kararttığı hayatlarda ne yazık ki bir ayrıma gitmediği noktasındaki gerçekliğe değinmişlerdir. Pekdoğan ve Bozgün (2018) ayrıca ihmal ve istismara en çok maruz kalınan yaşı 6-14 yaş aralığı olarak belirtirken, Schneider (2020) küçük çocukların diğer çocuklara nazaran olaylardan daha çok etkilendiklerini, dolayısıyla etkilenme derecesine göre küçüklere daha çok dikkat edilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Márquez-Flores vd., (2016) tarafından yapılan ve cinsel istismara yönelik öğretmenlerin bilgi ve düşüncelerinin incelendiği çalışmada ise, öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu % 82,4'ü (n=371) istismarın her yaşta başlayabileceğini belirterek, istismarın yaşının olmayacağına dair gerçekliğe dikkat çekmişlerdir.

Araştırmada ihmal ve istismara neden olan risk faktörlerinden bir diğeri aile kaynaklı risk faktörleri kategorisi başlığı altında yer verilen ekonomik yetersizlikler, eğitim eksikliği, aile yapısı, çocuklara mahremiyet eğitimi verilmemesi ve denetim eksikliği gibi görüşlerdir. İstismar üzerine yapılan çalışmaların çoğu, çocukların aile ortamında istismarına odaklanmıştır (Theoklitou vd., 2012). Nitekim Dereobalı, Çırak Karadağ ve Sönmez (2013) tarafından okul öncesi öğretmenlerinin çocuk şiddeti, ihmal ve istismarına yönelik görüşlerinin incelendiği

çalışmada, öğretmenler çocukların en fazla şiddetle karşılaştıkları ortamı ‘ev, aile ve bakıcı’ olarak tanımlamışlardır. Bu bağlamda ihmal ve istismarın önlenmesi noktasında ailelere ve öğretmenlere eğitimler verilmesi, ayrıca çocuklara mahremiyet eğitiminin verilmesi gerekmektedir (Pekdoğan ve Bozgün, 2018). Çocuğun bakımından ve güvenliğinden birincil derecede sorumlu olunan aile ortamında ihmal ve istismar vakalarının görülmesi oldukça üzücüdür.

Çevresel risk faktörlerinden medya/sosyal medya ve toplumun eğitim eksikliği öğretmenler tarafından en çok belirtilen iki görüş olmuştur. Toplumda bulunan tüm bireylerin çocuk hakları konusunda bilinçlendirilmesi çocukların maruz kalabilecekleri istismar ve ihmal türlerinden korunmalarına olanak sağlar (Kahraman, Doğan ve Şimşek, 2020). Toplum genelinde şiddeti, ihmal ve istismarı azaltan önleme programlarına duyulan ihtiyaç oldukça fazladır (Schneider, 2020). Nitekim Koran (2015) öğretmenlerin çocuk hakları ve hak ihlalleri eğitimi kapsamında sahip oldukları görüşler doğrultusunda eğitim aracılığı ile eğitim ortamlarında hak ihlali içeren davranışlar ile ilgili farkındalık geliştirdiklerini, okul ortamlarında Çocuk Koruma Politikaları’nın eksikliğini fark ettiklerini ve öğrendiklerini çocuklara aktarma noktasında istekli olduklarını belirtmişlerdir. Bu bağlamda özellikle öğretmenlerin ihmal ve istismar konusunda gereken bilgi ve farkındalığa sahip olmaları, yetiştirdikleri öğrencilerin beden ve ruhen daha sağlıklı olmalarına ve dolayısıyla daha başarılı ve mutlu bir nesil olarak gelişmesine yardımcı olacaktır (Pekdoğan ve Bozgün, 2018). Ayrıca okulların çocukları cinsel istismara yönelik koruma çabaları, çocukların ve ergenlerin çevrimiçi güvenliğiyle ilgili eğitimi de içerecek şekilde modernize edilmelidir. Gelişen dijital çağ göz önünde bulundurulduğunda öğretmenler öğrencilerin çevrimiçi/internet aracılığıyla karşılaşılabileceği tehdit içeren durumlara yönelik ek bilgilere ihtiyaç duyabilir. Çocuklara yönelik cinsel sömürü veya istismar, dijital çağın doğumu ile birlikte daha da karmaşık hale gelmiştir (Lindenbach vd., 2021). Çocuk cinsel istismarı görüntülerinin çoğunun faillerini (özellikle mağdurun 12 yaşın altında olduğu durumlarda) çocuğun tanıdığı kişiler tarafından özellikle aile üyeleri veya yakın aile arkadaşları oluşturduğu (ECAPT International, 2018), bu görüntülerin çoğunun yetişkinler tarafından istendiği için çekilmesine karşın son yıllarda kendi kendine çekilen görüntü örneklerinde artış görüldüğü belirtilmektedir (Quayle, Jonsson, Cooper, Traynor ve Svedin, 2018). Tüm bu bulgulardan yola çıkılarak ihmal ve istismara yönelik verilecek olan eğitimlerin çağın hızına uyum sağlayacak şekilde revize edilmesi gerektiği, oluşabilecek risk faktörleri kapsamında çocuk, aile ve çevresel faktörlerinin tamamının bütüncül bir şekilde ele alınması gerektiği ifade edilebilir.

Araştırmada öğretmen görüşlerine göre ihmalin tanımına bakıldığında; öğretmenlerin ihmale yönelik görüşlerinin fiziksel, duygusal, ekonomik, tıbbi ve eğitim ihmali olmak üzere 5 kategoride toplandığı, buna karşın öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun ihmal fiziksel ve duygusal olarak tanımlamaya yönelik görüş belirttikleri görülmektedir. Literatürde araştırma bulgusuyla benzerlik gösteren çalışmaların olduğu görülmektedir. Nitekim Kahraman vd., (2020) tarafından yapılan çalışmaya katılan okul öncesi öğretmenleri ihmal sosyal, duygusal, eğitimsel, ekonomik ve fiziksel başlıkları altında ele almış ve ihmal tüm türlerinden arınık bir şekilde genel bağlamda sevgi, ilgi gösterilememesi, yapılması gerekenlerin yapılmaması ve yapılmaması gerekenlerin yapılması vb. şeklinde kategorize etmişlerdir. Taşkın vd., (2019) tarafından yapılan çalışmada öğretmenlerden biri çalıştığı kurumda çocukların ihmaline yönelik birçok durumla (kız çocuklarının eğitim haklarının ellerinden alınması, kardeşlerin bakımını üstlenme, ev işleri yaptırma) karşılaştığını dile getirmiştir. Aynı çalışmada öğretmenlerden biri çocuklarının ebeveynleri için önemli olduklarını, ancak bazen istemeden de olsa ebeveynlerin

farkında olmadıkları tutum ve davranışlarla çocukları ihmal ya da istismar edecek tutum ve davranışlar sergilediklerini belirtirken, bu bağlamda birincil sorumluluğu ihmal ve istismar konularında bilinçlenmek olan ebeveynlerin ikincil sorumluluğu ise çocuklarını bilinçlendirmek olduğunu ifade etmiştir (Taşkın vd., 2019).

Bülbül vd., (2019) tarafından çocuk ihmal ve istismarına yönelik sınıf öğretmenlerinin görüşlerinin incelendiği çalışmada; öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun (%71,9) konu hakkında bilgi sahibi olmak istedikleri, ihmale ve risk durumlarına yönelik yetersiz bilgiye sahip oldukları bulgusu paylaşılmıştır. Durnalı, Orakcı ve Bijen (2017) tarafından yapılan ve öğretmenlerin çocuk haklarına yönelik bilinç ve farkındalıklarına ilişkin görüşlerinin incelendiği çalışmada; 4 öğretmen çocukların sahip olduğu çocuk haklarını '*sağlıklı yaşam*' teması ve '*çocuk istismarının minimize edilebilmesi*' olarak ifade etmişlerdir. Çocukların ihmal ve istismara uğramadan, sahip oldukları çocuk hakları doğrultusunda yaşamlarını sürdürmelerinin gerekliliği herkes tarafından bilinmesine rağmen uygulama noktasında yaşanan aksaklıkların olması, üzerinde düşünülmesi gereken bir durum olarak değerlendirilmiştir.

Araştırmada öğretmen görüşlerine göre cinsel istismarın; bedensel temas içeren, bedensel temas içermeyen ve diğer cinsel istismar olarak 3 kategoride tanımlandığı görülmektedir. Araştırma bulgusunu destekleyen benzer bir çalışma Kiye ve Pişkin (2020) tarafından ortaokulda görev yapan öğretmenlerin çocuk cinsel istismarına yönelik görüşlerinin incelemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmada; öğretmenler cinsel istismarı çocuğun bedenine saçına-başına dokunmak, cinsel istismarı içeren konuşmalar yapmak, cinsel olarak kötü niyetli tutum sergilemek çocuğa cinsel içerikli video izletmek olarak tanımlamışlardır. Márquez-Flores vd., (2016) tarafından öğretmenlerin çocuk cinsel istismarı konusundaki bilgi ve düşüncelerini incelemek amacıyla yapılan çalışmada cinsel istismarı tanımlayan öğretmenlerin yarısından fazlası (% 60, n=270), çocuk cinsel istismarının tanımını oluşturan temel kriteri fiziksel temas olsun veya olmasın bir istismarcı ile mağdur arasında gerçekleştirilen herhangi bir eylem olarak ifade ederken, % 40'ı (n=180) cinsel istismarı tanımlamanın temel kriterini ergin/reşit olmayan çocuğun rızasının olmaması olarak değerlendirmişlerdir. Ayrıca öğretmenlerin neredeyse tamamı (% 90,7) (n=408) çocukluk çağı cinsel istismar vakaları için herhangi bir değerlendirme yöntemi bilmediklerini belirtmişlerdir.

Çocuk cinsel istismarı neredeyse tüm ülkelerde önemli bir problem olarak algılanmasına rağmen (Kiye ve Pişkin, 2020) toplumlarda gizli kalma niteliğini sürdürmektedir (Ayeş Aslan ve Çelik, 2020). Gizli kalmasındaki en önemli neden gereken bildirimlerin yapılmamasıdır. Resmi kayıtlarda verilen ve bildirimde bulunulan cinsel istismar vakalarının buz dağının görünen kısmı olduğunu söylemek abartılı olmaz. Nitekim Uluslararası Çocuk Cinsel İstismar Veritabanı'nda (ICSE DB), yaklaşık 50 ülkeden 8000'den fazla kimliği belirlenmemiş istismar mağduru olduğu belirtilmiştir (Quayle vd., 2018). Bir diğer bulgu Avustralya Sağlık ve Refah Enstitüsü tarafından yayınlanan raporda ulusal olarak bildirilen cinsel istismar oranı % 12'dir (Australian Institute of Health and Welfare, 2018). Görüldüğü gibi bildirilen cinsel istismar vakalarının mağdurları belirsiz ve oranlar yaşananların çok gerisindedir.

Çocuk cinsel istismarına yönelik öğretmen görüşlerinin incelendiği çoğu çalışmada öğretmenlerin konuya ilişkin bilgilerinin yeterli düzeyde olmadığı görülmektedir. Márquez-Flores vd., (2016) tarafından yapılan çalışmada, öğretmenler arasından çocuk cinsel istismarı konusunda bilgi eksikliklerinin bulunduğunu ve bu alanda eğitim ihtiyaçlarının olduğu vurgulayanlar olmuştur. Çalışmada, öğretmenlerin yarısından fazlasının (% 65,3) (n=294) çocuk

cinsel istismarı eğitimi konusunda hiçbir eğitim almadığı ve çoğunluğunun (% 90,7) (n=279) çocuk cinsel istismarını belirleme yöntemlerine aşina olmadığı belirtilmiştir. Uysal Bayrak, (2019) tarafından okul öncesi dönem öğretmen adayları ile yapılan çalışmada, öğretmen adaylarının çocuk istismarına yönelik bilgi ve farkındalıklarının cinsel istismara maruz kalma ve istismarın çocuğun yaşamında neden olduğu zararlarla sınırlı olduğu görülmüştür. Benzer şekilde Kardeş ve Güney Karaman (2018) tarafından yapılan ve okul öncesi dönem öğretmenlerinin çocuğun cinsel eğitimine yönelik görüşlerinin incelendiği çalışmada, öğretmenlerin cinsel ihmal ve istismarla karşılaşma durumlarında nasıl bir yol izleyeceklerine dair net bir bilgiye sahip olmadıkları ve okul öncesi dönemde cinsel eğitimin verilmesi yönünde görüş belirttikleri görülmektedir. Benzer görüşü savunan Çalışandemir, Bencik ve Artan (2008) ülkemizde ne yazık ki okul programları kapsamında ‘cinsel eğitim’in yeterince yer almadığını ve cinsel eğitimin erken dönemde verilmesi gerektiği konusunda çalışmalar yapılması gerektiğine değinmiştir. Birçok öğrenme için kritik dönem olarak kabul edilen okul öncesi dönem, cinsel eğitime ilişkin bilgilendirmelerin yapılması için de uygun bir dönem olarak atfedilmektedir. Yurt dışında okul öncesi dönemde ve sonraki yıllarda örgün eğitime entegre edilen cinsel eğitim programları çocukların erken dönemlerden başlayarak konuya yönelik farkındalık ve bilinç kazanmalarını sağlamaktadır. Nitekim Işık ve Demircioğlu (2019) tarafından yapılan çalışmada çocuk cinsel istismarını önlemeye yönelik geliştirilen okul temelli programlar ve etkililikleri okul öncesi dönemden itibaren ele alınarak verilmiştir. Bu kapsamda Kardeş ve Güney Karaman (2018) tarafından okulların cinsel istismar eğitimi kapsamında bünyesinde çalıştırdığı öğretmenleri eğitmesinin ve okullarda cinsel eğitime önem verilmesinin çocukların cinsel gelişimleri ile sosyal-duygusal gelişimlerine önemli katkılar sağlayacağı ifade edilmiştir.

Dereobalı vd., (2013) tarafından okul öncesi öğretmenlerinin çocuk şiddeti, ihmal ve istismarına yönelik görüşlerinin incelendiği çalışmada, öğretmenlerin ‘çocuk istismarı nedir?’ sorusuna verdikleri yanıtlarda ilk sırada (%32,85) ile cinsel istismar yer alırken, bunu (%30,48) ile fiziksel istismar, (%28,1) ile duygusal istismar ve son sırada (%8,57) ile ihmal olarak tanımlamışlardır. Ne yazık ki toplumsal olarak istismara genel bakış sıralaması da çok farklı değildir. Toros ve Tiirik (2016) tarafından yapılan çalışmada öğretmenlerin istismarı tanılamaya yönelik verilen örnek olaylar üzerinden en yüksek müdahalede bulunma oranının % 96,3 ile pedofili vakası olduğu görülmüştür. Bu bulgulardan yola çıkılarak, cinsel ve fiziksel istismarın toplum tarafından daha çok tepki verilen olgular arasında olduğu buna karşın çocukların duygusal olarak örselenmesinin ya da ihmal edilmesinin toplum tarafından algısal olarak daha geri planda bırakılabildiği yorumu yapılabilir. Ayrıca Donat Bacıoğlu ve Kaya (2020) cinsel istismar vakalarının ülke basınında yer almasının toplumun konuya yönelik hukuki, tıbbi, eğitim ve sosyal hizmet bağlamında hassasiyetlerini arttırdığını belirtmiştir.

Araştırmada öğretmenlerden edinilmek istenilen bir diğer bilgi fiziksel istismarın tanımıdır. Bu kapsamda öğretmenlerin yanıtları incelendiğinde; çocuğa dayak atma (f=67) ve çocuğun bedenine zarar veren her türlü fiziksel şiddeti uygulamak (f=62) fiziksel istismarın tanımlanmasında en fazla belirtilen iki görüş olmuştur. Toros ve Tiirik (2016) tarafından yapılan çalışmada, öğretmenler fiziksel istismarı ısıрма ve tekmeleme (%99) olarak tanımlanırken, Dereobalı, Çırak Karadağ ve Sönmez’in (2013) çalışmasında okul öncesi öğretmenlerinin en çok karşılaştıkları şiddet ya da istismar durumunu ‘fiziksel’ olarak belirttikleri görülmektedir. Ayeş Aslan ve Çelik (2020) tarafından okul öncesi eğitim kurumlarında görev yapan 119 öğretmenin duygusal, cinsel ve fiziksel çocuk istismarına yönelik görüşlerinin incelendiği çalışmada da;

öğretmenlerin fiziksel istismarı belli düzeyde tanılama yetisine sahip oldukları tespit edilmiştir. Eğitimciler genellikle çocuk istismarının belirtilerini ilk gören kişilerdir (Alazri ve Hanna, 2020). Nitekim Pekdoğan ve Bozgün (2018) öğretmenin öğrencide meydana gelen olumsuz davranışları ve bedeninin görünen yerlerindeki fiziksel istismar izlerini görmesinin sorunun kaynağına ulaşmada ve durumun daha kötüye gitmeden müdahale edilmesi noktasında yardımcı olabileceğini belirtmiştir.

Araştırmada öğretmen görüşlerine göre duygusal istismarın kendini kötü hissettirme, duygusal baskı oluşturma ve yoksun bırakma olmak üzere 3 kategoride toplandığı görülmektedir. Estonyalı okul öncesi öğretmenlerinin ihmal ve istismar bağlamında muhtaç çocuklarla ilgili algılarını ve deneyimlerini belirlemek amacıyla yapılan çalışmada, öğretmenler duygusal ihmal ve istismarı tespit etmenin fiziksel istismardan daha zor olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenlerin %84,3'ünün duygusal istismarı görmezden gelme ve ilgilenmeme şeklindeki tanımları (Toros ve Tiirik, 2016) araştırma bulgusundaki yoksun bırakma kategorisinde verilen öğretmen yanıtlarını destekler niteliktedir. Ayeş Aslan ve Çelik (2020) tarafından yapılan çalışmada öğretmenlerin duygusal ve cinsel istismarı tanılamada yetersiz oldukları belirtilmiştir. Duygusal istismar çok sık maruz kalınmasına karşın en zor fark edilen istismar türlerinden biridir. Avustralya Sağlık ve Refah Enstitüsü tarafından yayınlanan raporda, ulusal olarak duygusal istismar çocuklar için en yaygın ihmal ve istismar türü olduğu (%48), ayrıca 2012-2017 yılları arasında görülen duygusal istismara maruz kalma oranının % 4 olduğu ve bu oranın her yıl giderek arttığı bilgisi paylaşılmıştır (Australian Institute of Health and Welfare, 2018).

Araştırmada öğretmenlerin ekonomik istismarı en çok çocuğu çalıştırma/çocuk işçiliği (f=105) ve çocuğu dilendirme (f=16) şeklinde tanımladıkları görülmektedir. Literatürde çocuk ihmal ve istismarına yönelik öğretmen görüşlerinin incelendiği çalışmalar bulunmasına karşın ekonomik istismarı ele alan çalışma ve bulgusuna çok fazla rastlanılmamıştır. Nitekim Kahraman vd., (2020) tarafından öğretmenlerin çocuk ihmal, istismar ve çocuk haklarına yönelik görüşlerinin incelenmesi amacıyla okul öncesi öğretmenleri ile yapılan çalışmada da, öğretmenler istismarı fiziksel, duygusal ve cinsel istismar kategorilerini içerecek şekilde görüş belirtmişlerdir. Okul öncesi öğretmenlerinin çocuk istismarı ve ihmeline ilişkin algıları ve deneyimlerinin incelendiği bir diğer çalışmada öğretmenlere istismarı tanımlamaya yönelik örnek olaylar verilerek müdahale etme oranlarına bakılmıştır. Çalışmada öğretmenlerin en düşük müdahale oranı (%79,6) ile dilenci bir çocuk vakasıdır (Toros ve Tiirik, 2016). Bu bulgulardan hareketle öğretmenlerin daha çok genel istismar türleri hakkında bilgi sahibi oldukları ve ekonomik yönden çocuğun istismar edilmesinin diğer istismar türlerine göre acil bir müdahale gerektirmediğine dair bir düşünceye sahip oldukları şeklinde yorumlanabilir. Toplumda ne yazık ki çocukların istismar edilme durumları bu başlıklarla sınırlı değildir. Nitekim söz konusu araştırma bulgularında katılımcılar diğer çalışmalarda çok değinilmeyen ekonomik istismar konusunda da görüş belirterek ekonomik istismarı çocuğun çalıştırılması, kazandığı paraya el konulması, dilendirilmesi, harçlıksız bırakılması vb. gibi ekonomik özgürlüğünü kısıtlayan bir olgu olarak tanımlamışlardır.

Son olarak öğretmenleri ihmal ve istismarı bildirmekten vazgeçiren etkenlere ilişkin verdikleri yanıtların; aile, çocuk ve kurum kaynaklı etkenler olmak üzere üç kategoride ele alındığı görülmektedir. Araştırma bulgularıyla benzer olan çalışmada (Toros ve Tiirik, 2016) öğretmenler bildirim ihtiyacı olan çocuğu bildirimde yaşadıkları güçlüklerden ilki olarak ebeveynlerin böyle bir durumda vakayı inkâr ettiği ve çocuklarına herhangi bir şey söylemesini

yasaklaması olarak belirtmişlerdir. Bu durumu ikinci sırada öğretmenlerin ailelerle çatışma yaşamasından korkması, öğretmenlerin hata yapma konusunda endişeli olmaları, problemin şiddeti hakkında emin olmama, bildirimin nereye yapılacağı konusunda bilgi eksikliği, anaokulunda bildirimde bulunacak personelin olmaması ve son olarak anaokulu müdürlerinin ihbara/bildirime izin vermemesi takip etmiştir. Benzer şekilde yapılan çalışmalarda, okul personelinin endişe duyduğu bir duruma yönelik tepkide bulunmasının en sık belirtilen nedeninin çocuğa ve aileye zarar verebileceği endişesi (Lindenbach vd., 2021), yanlış bir bildirimde bulunma korkusu (Dinehart ve Kenny, 2015; Kenny, 2001; Lindenbach vd., 2021), okul personelinin sahip olduğu yetersiz bilginin şüpheli vakaların rapor edilmesini daha zor hale getirdiği (Bryant ve Baldwin, 2010; Toros ve Tiirik, 2016), çocuk koruma hizmetlerinin ailelere yardım etmediklerini hissetme (Kenny, 2001), kültürel disiplin tarzlarını yanlış yorumlama korkusu (Dinehart ve Kenny, 2015) istismarın bildirimini etkileyen faktörler olarak belirtilmiştir.

İstismarın bildiriminde yaşanan sıkıntılardan biri de hissedilen korku/kaygı ya da endişe durumudur. Nitekim yapılan çalışmalarda okul öğretmenlerinin bildirimleri doğrudan yetkililere değil, okul idaresine bildirmeyi tercih etmeleri bu endişelerinin en bariz göstergesiydi (Dinehart ve Kenny, 2015; Toros ve Tiirik, 2016). Yapılan bazı çalışmalarda öğretmenlerin istismar durumlarını bildirmediikleri görülmektedir. Feng, Huang ve Wang (2010) tarafından Tayvan'daki anaokulu öğretmenleri ile yapılan çalışmada, öğretmenlerin %97'sinin çocuk istismarını bildirme konusunda deneyimi olmadığı ve eksiklikleri olduğu, %11'inin ise şüpheli bir çocuk istismarı vakasını bildirmediikleri sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde (Kenny, 2001) tarafından yapılan çalışmada da öğretmenlerin çoğunun hiç çocuk istismarı bildiriminde bulunmadıkları belirtilmiştir. Öğretmenlerin çocuk cinsel istismarı konusundaki bilgi ve düşüncelerini incelemek amacıyla yapılan bir diğer çalışmada, öğretmenlerin % 58,4'ü (n=263) herhangi bir cinsel istismar şüphesi durumunda bildirimde bulunacaklarını belirtirken, % 41,3'ü (n=143) ise bildirimde bulunmayacağını belirtmiştir (Márquez-Flores vd., 2016).

Alazri ve Hanna (2020) tarafından yapılan ve çocuk ihmal ve istismarını raporlayan/bildiren okul personeliyle ilişkili tüm olası faktörlerin kapsamlı bir şekilde anlaşılmasını sağlamaya yönelik meta analizde okul öğretmenleri, müdürler, danışmanlar, erken çocukluk dönemi eğitimcileri, anaokulu öğretmenleri ve kreş öğretmenlerinin yer aldığı çalışmalar ele alınmıştır. İncelenen çalışmalar kapsamında okul personelinin çocuk istismarını bildirme durumu ile ilişkili faktörler sistem özellikleri, mağdur özellikleri ve bildirim yapan kişilerin özellikleri olarak 3 kategoride ele alınmıştır. Bu üç kategoriden biri olan sistem özellikleri; okulun eğitim seviyesi, okul ortamı ve zorunlu raporlama yasasının mevcudiyetinden oluşmaktaydı. Bir diğer kategori olan mağdur özelliklerinde mağdurların ırkı, sosyoekonomik durumları ve yaşadığı istismarın şiddeti yer alıyordu. Son kategori olan bildirim yapan kişilerin özelliklerinde ise, çocuk ihmal ve istismarı ve raporlama süreçleri hakkında bilgi, çalışma deneyimi, eğitim düzeyi, çocuk ihmal ve istismar vakalarıyla ilgili geçmiş deneyimler, raporlama/bildirim yeteneği konusunda kendine güven, başkalarıyla önemli ilişkiler, raporlamaya yönelik tutumlar ve korku ve belirsizliğin çeşitli özelliklerinden oluşmaktaydı.

Erken çocukluk eğitimi ve bakımı hizmetlerindeki eğitimciler (Ayling vd., 2020), okul öncesi öğretmenleri (Ayeş Aslan ve Çelik, 2020; Toros ve Tiirik, 2016) istismarın tespiti ve gereken mercilere bildirimde bulunma sürecinde kendilerini koruma ve ifade etme bağlamında sıkıntı yaşayan çocuklardaki kötü muamelenin erken belirtilerini tanıma ve bildirmek için birincil

konumdadırlar. Ancak istismarın bildirim sürecinde öğretmenler kadar sosyal hizmet uzmanları ve okul psikologları gibi birden fazla okul profesyoneli istismarın bildirimine yönelik ihtiyaç analizi ve müdahale planlaması sürecine dâhil edilmelidir. Bu profesyoneller, çocuk istismarı ve ihmali alanlarında iyi bir eğitim aldıklarından dolayı sahip oldukları uzmanlıklar ihmal ve istismara yönelik eğitim programlarının kalitesini artırmak için kullanılabilir (Alazri ve Hanna, 2020). Bildirim sürecinde öğretmenler kadar önemli olan bir diğer sektör de sağlık kurumları ve çalışanlarıdır. Ne yazık ki öğretmenler kadar sağlık çalışanları da bildirim yükümlülüğüne sahip olmalarına rağmen istismar bildiriminde bulunmamayı tercih edebilmektedirler. Nitekim Lynne, Gifford, Evans ve Rosch (2015) tarafından yapılan ve acil sağlık hizmetleri profesyonellerinin çocuk istismarını bildirim durumlarının önündeki engellerin araştırıldığı çalışmada, katılımcıların %38'i istismara uğrayan çocuklara yönelik kurumlarında bulunan yazılı protokollerinden habersizdi. Çalışmaya katılan acil sağlık hizmetleri profesyonelleri meslektaşlarının bildirimde bulunmama nedenlerini vakayı hastane yönetiminin (%52,3) ya da kolluk kuvvetleri (%27,7) dâhil olmak üzere başka bir makamın rapor sunacağını düşündüklerini, karşılaştıkları vakanın istismar olup olmadığından emin olmadıklarını (%47,7); ve tam olarak neyin bildirilmesi gerektiğinden emin olmadıklarına (%41,4) dair görüş belirtmişlerdir (Lynne vd., 2015).

İstismarın bildirilmesinde okul personelinin ihmal ve istismara yönelik bilgi düzeyini iyileştirmeye yönelik geliştirilen strateji ve eğitim programları, personelin raporlama/bildirim yükümlülüğü duyarlılığını geliştirmek/iyileştirmek için yeterli olmayabilir. Bu kapsamda bildirim etkileyen diğer faktörlerin araştırılması ve sentezlenmesi raporlama/bildirim sistemi değişikliklerini hedefleyen etkili müdahalelerde bulunulması bağlamında oldukça önemlidir. Uygulanan bu etkili müdahale okul personelinin, çocuklara ve ailelerine yanlış bildirimde bulunmanın zarar verici etkilerinden korumak ve sosyal refah sisteminin yükünü azaltmak için gerekli olan raporların doğruluğunu artırma konusunda güçlendirir (Alazri ve Hanna, 2020).

İstismarın bildiriminde birçok faktörün etkili olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Alazri ve Hanna (2020) istismarın bildirimine yönelik okul personeli ile yapılan çalışmaları incelediği meta analizde, yapılan çalışmalarda bildirim süreci ile ilgili tek bir faktörün ele alındığı, bir faktörün diğer bir faktörle ya da faktörlerle olan ilişkisinin ele alınmadığını belirtmiştir. Bu bulgudan hareketle ihmal ve istismar gibi önemli bir toplumsal sorun olan bu konulara yönelik bildirim sürecinin daha sağlıklı işleyebilmesi noktasında, mağdura ve bildirim yapan kişiye, ortama yönelik birçok faktörün devreye girdiği unutulmamalıdır. Nitekim ebeveynleri tarafından istismar mağduru olan çocukların çoğunun ebeveynlerinin tepkilerinden çekindikleri için sessiz kalabildikleri (Taşkın vd., 2019) gibi faktörlerin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Sonuç olarak, öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarını tespit ve bildirim noktasında oldukça önemli bir role sahip oldukları söylenilebilir. Araştırmadan elde edilen bulgular ve yapılan diğer çalışmalardan elde edilen sonuçlar genel bağlamda değerlendirildiğinde mevcut eksikliklerin tespit edilerek giderilmesi noktasında yapılacak olan çalışmaların öğretmenler aracılığı ile önce çocuklara, sonra çocukların ailelerine ve topluma sağlayacağı katkı bağlamında oldukça değerli olduğu söylenilebilir.

Araştırma kapsamında ulaşılan tüm çalışmalardan yola çıkılarak; öğretmenlerin ihtiyaç duyduğu çocuk ihmal ve istismarına yönelik derslerin eğitim fakültelerinde (Donat Bacioğlu ve Kaya, 2020), cinsel eğitimin okul öncesi lisans programlarında zorunlu ders kapsamında yer alması gerektiği (Kardeş ve Güney Karaman, 2018), öğretmen programlarının çocuk ihmal ve istismar durumlarının tespitine yönelik eğitim içermesi gerektiği (Toros ve Tiirik, 2016), çocuk cinsel istismar konusunun üniversite müfredatında yer alan zorunlu bir çalışma alanı olarak müfredata entegre edilmesinin (Márquez-Flores vd., 2016) gerekliliği ve önemi yapılan çalışmalarla bir kez daha vurgulanmıştır.

Geleceğin yetişkinleri konumundaki masum hayatlar için sergilenecek olan bilinçli tutum, ihtiyacı olan birçok çocuğa uzanan yardım eli olacaktır. Uysal Bayrak'ın (2019) okul öncesi öğretmen adaylarının çocuk istismarına yönelik algılarının metaforlar aracılığıyla ifade edildiği çalışmada belirtildiği gibi, öğretmen adayları duruma ilişkin en çok “koparılan çiçek” ve “kararmış gelecek” metaforu ile istismar algılarını tanımlayarak, istismarın neden olduğu yıkımlara ve hayatlara sembolik bir anlam yüklemişlerdir. Daha fazla koparılan çiçekler ve kararmış gelecekler olmasın diye toplumsal olarak konuya ilişkin bilincin ve çalışmaların artırılması gerektiği önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Aksel, Ş., & Yılmaz Irmak, T. (2015). Çocuk Cinsel İstismarı Konusunda Öğretmenlerin Bilgi ve Deneyimleri. *Ege Eğitim Dergisi*, 16(2), 373–391.
- Alazri, Z., & Hanna, K. M. (2020). School personnel and child abuse and neglect reporting behavior: An integrative review. *Children and Youth Services Review*, 112, 1–12.
- Australian Institute of Health and Welfare. (2018). *Child protection Australia*. Retrieved from www.aihw.gov.au
- Ayeş Aslan, E., & Çelik, İ. (2020). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çocuk İstismarına Yönelik Farkındalık Düzeyinin İncelenmesi. *Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(1), 40–56.
- Ayling, N. J., Walsh, K., & Williams, K. E. (2020). Factors influencing early childhood education and care educators' reporting of child abuse and neglect. *Australasian Journal of Early Childhood*, 45(1), 95–108.
- Benbenishty, R., Davidson-Arad, B., López, M., Devaney, J., Spratt, T., Koopmans, C., Hayes, D. (2015). Decision making in child protection: An international comparative study on maltreatment substantiation, risk assessment and interventions recommendations, and the role of professionals' child welfare attitudes. *Child Abuse and Neglect*, 49, 63–75.

- Berg, B. L. (2004). *Methods for the social sciences: Qualitative Research Methods for the Social Sciences* (5th editio). Boston: Perason Education.
- Bryant, J. K., & Baldwin, P. A. (2010). School counsellors' perceptions of mandatory reporter training and mandatory reporting experiences. *Child Abuse Review*, 19(3), 172–186.
- Bülbül, K., Çakıcı, A. B., & Türkkan, T. (2019). Sınıf Öğretmenlerinin Çocuk İstismarı ve İhmali Yönelik Bilgi ve Risk Tanıma Düzeylerinin İncelenmesi. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 4(2), 128–144.
- Çalışandemir, F., Çalışandemir, F., Bencik, S., & Artan, İ. (2008). Çocukların Cinsel Eğitimi: Geçmişten Günümüze Bir Bakış. *EĞİTİM VE BİLİM*, 33(150), 14–27.
- Dereobalı, N., Çırak Karadağ, S., & Sönmez, S. (2013). Okulöncesi Eğitim Öğretmenlerinin Çocuk İstismarı, İhmali, Şiddet ve Eğitimcilerin Rolü Konusundaki Görüşleri. *Ege Eğitim Dergisi*, 1(14), 50–66.
- Dinehart, L., & Kenny, M. C. (2015). Knowledge of Child Abuse and Reporting Practices Among Early Care and Education Providers. *Journal of Research in Childhood Education*, 29(4), 429–443.
- Donat Bacioğlu, S., & Kaya, Z. (2020). Öğretmen Adaylarının Çocuk İstismar ve İhmali İlişkin Bilgi Düzeyleri ile Çocuğa Yönelik Cinsel İstismarı Bildirme Tutumlarının İncelenmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 894–925.
- Durnalı, M., Orakcı, Ş., & Bijen, F. (2017). Çocuk Hakları Bilinçlilik ve Farkındalık Durumuna İlişkin Öğretmen Görüşleri. *Çocuk Hakları Bilinçlilik ve Farkındalık Durumuna İlişkin Öğretmen Görüşleri*, 29–33.
- ECAPT International. (2018). *Violence against children in cyberspace: A contribution to the United Nations study on violence against children*. Retrieved from www.ecpat.org
- Feng, J. Y., Huang, T. Y., & Wang, C. J. (2010). Kindergarten teachers' experience with reporting child abuse in Taiwan. *Child Abuse and Neglect*, 34(2), 124–128.
- Haj-Yahia, M. M., & Attar-Schwartz, S. (2008). Attitudes of Palestinian pre-school teachers from Israel towards reporting of suspected cases of child abuse and neglect. *Child and Family Social Work*, 13(4), 378–390.
- Işık, E., & Çetin, Z. (2016). *Ortaokul 7. ve 8. Sınıfa Devam Eden Öğrencilerin Ebeveynlerinin Kabul Edici-Reddedici Tutumlarının Duygusal ve Fiziksel Kardeş İstismarı İle İlişkisinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi.
- Işık, E., & Demircioğlu, H. (2019). Çocuk Cinsel İstismarını Önlemeye Yönelik Geliştirilen Okul Temelli Programlar ve Etkililikleri. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 32–51.
- Kahraman, P. B., Doğan, B., & Şimşek, M. (2020). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çocuk İhmal ve İstismarı ile Çocuk Haklarına Yönelik Görüşleri. *Turkish Studies - Education*, 15(2), 692–715.
- Kardeş, S., & Güney Karaman, N. (2018). Okul Öncesi Eğitim Öğretmenlerinin Çocuğun Cinsel Eğitimine İlişkin Görüşleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(3), 1554–1570.

- Kenny, M. C. (2001). Child abuse reporting: Teachers' perceived deterrents. *Child Abuse and Neglect*, 25(1), 81–92.
- Kiye, S., & Pişkin, M. (2020). Öğretmenlerin Çocuğa Yönelik Cinsel İstismar Algılarının İncelenmesi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(8), 20–44.
- Koran, N. (2015). Öğretmenlere Yönelik Çocuk Hakları ve Hak İhlalleri Eğitiminin Değerlendirilmesi Üzerine Nitel Bir Çalışma. *Uluslararası Katılımlı III. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Kongresi "Erken Müdahale"*, 542–557.
- Lindenbach, D., Cullen, O., Bhattarai, A., Perry, R., Diaz, R. L., Patten, S. B., & Dimitropoulos, G. (2021). Capacity, confidence and training of Canadian educators and school staff to recognize and respond to sexual abuse and internet exploitation of their students. *Child Abuse and Neglect*, 112, 104898.
- Lynne, E. G. rac., Gifford, E. J., Evans, K. E., & Rosch, J. B. (2015). Barriers to reporting child maltreatment: do emergency medical services professionals fully understand their role as mandatory reporters? *North Carolina Medical Journal*, 76(1), 13–18.
- Márquez-Flores, M. M., Márquez-Hernández, V. V., & Granados-Gámez, G. (2016). Teachers' Knowledge and Beliefs About Child Sexual Abuse. *Journal of Child Sexual Abuse*, 25(5), 538–555.
- Mathews, B., Walsh, K., Coe, S., Kenny, M. C., & Vagenas, D. (2015). *Protocol for a Systematic Review: Child Protection Training for Professionals to Improve Reporting of Child Abuse and Neglect*.
- McKibbin, G., Humphreys, C., & Hamilton, B. (2017). "Talking about child sexual abuse would have helped me": Young people who sexually abused reflect on preventing harmful sexual behavior. *Child Abuse and Neglect*, 70, 210–221.
- Pash, F. (2017). Cinsel İstismara Uğrayan Çocukların Ekolojik Sistem Yaklaşımı Açısından İncelenmesi. *Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi 2017:2(2):39-53*, 2(2), 39–53.
- Pekdoğan, S., & Bozgün, K. (2018). Öğretmenlerin Çocuk İhmali ve İstismarı Hakkındaki Görüşlerinin İncelenmesi. *Amasya Üniversitesi*, 7(2), 433–443.
- Quayle, E., Jonsson, L. S., Cooper, K., Traynor, J., & Svedin, C. G. (2018). Children in Identified Sexual Images - Who Are they? Self- and Non-Self-Taken Images in the International Child Sexual Exploitation Image Database 2006-2015. *Child Abuse Review*, 27(3), 223–238.
- Rasmussen, L. A. (2013). Young people who sexually abuse: A historical perspective and future directions. *Journal of Child Sexual Abuse*, 22(1), 119–141.
- Rheingold, A. A., Zajac, K., Chapman, J. E., Patton, M., de Arellano, M., Saunders, B., & Kilpatrick, D. (2015). Child Sexual Abuse Prevention Training for Childcare Professionals: An Independent Multi-Site Randomized Controlled Trial of Stewards of Children. *Prevention Science*, 16(3), 374–385.
- Schneider, S. (2020). Associations between childhood exposure to community violence, child maltreatment and school outcomes. *Child Abuse and Neglect*, 104, 104473.
- Taşkın, P., Erdemli, Ö., & Güner Demir, T. (2019). Çocuğun İhmal ve İstismardan

Korunmasında Okulun Rolüne İlişkin Öğretmen Görüşleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 52, 65–95.

Theoklitou, D., Kabitsis, N., & Kabitsi, A. (2012). Physical and emotional abuse of primary school children by teachers. *Child Abuse and Neglect*, 36(1), 64–70.

Toros, K., & Tiirik, R. (2016). Preschool Teachers' Perceptions About and Experience with Child Abuse and Neglect. *Early Childhood Education Journal*, 44(1), 21–30.

Uysal Bayrak, H. (2019). Çocuk İstismarı Hakkında Öğretmen Adayları ile Metaforik Bir Değerlendirme: Niğde İli Örneği. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(2), 929–957.

Yin, R. K. (2009). *Case study research: Design and method* (4 th).